БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ЁШ ЛЕНИНЧИ

Газета 1925 йил 8 февралдан чиқа бошлаган

1990 йил 9 июнь Шанба

№ 110 (13546). Баҳоси 3 тийин.

• ЎЗБЕКИСТОН ЛКСМ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ ОРГАНИ •

Биринчи саҳифага мактуб

«Дилим оғрийди»

Ўзим адабиёт ўқитувчиси бўлганим учун шу ҳақда гапирмоқчиман. Адабиётда адолатнинг бўлмаслиги фожиа. Ҳар бир зиёли буни инкор этмаса керак. Кейинги вақтларда биз адабиёт ўқитувчиларининг баҳсимизга сабаб бўладиган манба матбуотда кўриниб қолди. «Ўрта мактаб ўқувчилари, ҳатто олий мактаб талабалари кўпинча Йўлчи билан Ғофирни, Гулнор билан Жамилани, Мирзакаримбой билан Солиҳбойни аралаштириб юборишади. Қай бири «Қутлуғ қон»да-ю, қай бири «Бой ила хизматчи»да эканлигини билишолмай бош ғовлатиб қолишади. Улар бир-бирига эгизак бўлишса, ўқувчида нима гуноҳ? Дарвоқе, «улар нега бунчалик ўхшаш» деб ёзганди олим Сувон Меҳиев «Ёшлик» жаридасининг 1989 йилги 11-сонида босилган мақоласида.

Очиғини айтсак, биз 80-йиллардан буёғига ўқувчиларнинг юзига тик қараб ишонч билан сўзлолмайдиган бўлиб қолдик. «Муаллима, асарлардаги ҳақиқат нега ҳаётда йўқ?» «Бизга «аъло» баҳо қўйяпсиз. Лекин институтга кира оламизми?» деб сўрашади. Ўқитувчи учун бундан оғир, бундан чигал савол бўлмаса керак. 1986 йили мен раҳбар бўлган синфда қобилиятлилари кўп эди. Аммо спорт мастерлигига номзод разрядини олган М. Шодмонов, адабиёт бўйича турли олимпиадаларда фахрли ўринларни олган Маҳбуба Қаҳҳорова, Дилмурод Абдуллаевларни Қарши Давлат педагогика институтида кириш имтиҳонларисиз ўтказмадилар.

Аъло баҳолар қўйилган гувоҳномалар билан не орзулар қилиб институт остонасидан қайтаётган бизнинг «Октябрь 60 йиллиги» номли 43-мактаб ўқувчиларининг тақдирини ўйласам, вужудим титрайди, қалбимда оғриқ сезаман. Агар ҳақиқатни билмоқчи бўлсангиз мактабимизга келиб, болалар билан мулоқотда бўлинг. Улар ҳеч қачон ёлғон сўзламайди. Ачинарлиси шуки, институтларнинг айниқса ўзбек тили ва адабиёти факультетларига ҳақиқий ихлосманд ёшлар ҳар доим ҳам қабул қилинмаяпти, «имконияти» бўлганлар кўпроқ қабул қилиняпти.

Мен адабиёт, унинг ҳозирги аҳволи ҳақида ўйлар эканман, бир таклиф киритмоқчиман. Бундан кейин санъат институтларида бўлгани каби кирувчилар адабиётдан мутахассислиги бўйича такрор ва такрор қуйидаги тарзда синовдан ўтсалар:

1. Шеърияtга оид қобилиятини алоҳида синаш.
2. Насрий асарларга характеристика беришда нутқ имкониятлари.
3. Драматик ижрочилик маҳорати (хотиралар, монологлар айтиш).
4. Тилшуносликка оид қобилияти (саводхонлиги) текширилиб, кейин қабул қилинса, мактабларда қобилиятли ва истеъдодли ўқитувчилар кўпаярди. Балки, бошқа имтиҳонларга ҳожат қолмасди.

Мунаввар ҲАМРАЕВА,
Қарши шаҳридаги «Октябрь 60 йиллиги» мактабининг тил ва адабиёт ўқитувчиси.

«Мукофот кимга берилади?»

Маълумки, ҳар икки йилда жумҳурият Ленин комсомоли Марказий Қўмитаси турли соҳа эгаларига Ўзбекистон Ленин комсомоли мукофоти беради. Ҳозирда вилоят комсомол қўмиталари ва номзод кўрсатиш ҳуқуқига эга бўлган бошқа ташкилотлар шу мукофотлар учун номзодлар кўрсатмоқда. Бу йил адабиёт, санъат, маданият соҳасида мукофотлар берилиши керак. Хўш, уларни кимларга берамиз?

Ўзбекистон Ленин комсомоли мукофоти бу «жумҳурият халқ артисти» ёки «...хизмат кўрсатган артист» сингари унвон эмас. Бундай унвон эгаси бўлинганда санъаткор ва бошқа касб эгаларининг узоқ йиллик хизматлари, халқ орасидаги обрўси биринчи галда эътиборга олинади. Таассуфки, сўнгги йилларда комсомол мукофотлари беришда ҳам айрим камчиликлар содир қилинди. Айтайлик, енгил-елпи бир-иккита қўшиғи билан ёшлар эътиборига тушган, кунора ойнаи жаҳон ёки сўзнигор орқали чиқиб турадиган артистлар, санъаткорларга мукофот бериб юборилаверди. Ўша санъаткорнинг комсомолга ёрдами, у билан доимий алоқаси ҳамма вақт ҳам инобатга олингани йўқ. Натижада комсомол мукофотига сазовор бўлган айрим санъаткорлар комсомол ташкилотларини ҳурмат қилиш у ёқда турсин, комсомол қўмиталари ўтказадиган тадбирлар, кечалар, учрашувларга таклиф қилинганда, қўл силтаб, «Бор-э» дейишгача боришди...

Хўш, мукофотни кимларга бериш керак? Хизмат вазифам туфайли комсомол ташкилотлари билан ҳар доим яқин алоқада бўлган, ташвиқот поездларида иштирок этаётган, бошқа жумҳуриятларда хизмат қилаётган юртдошларимиз ҳузурида концертлар ташкил қилаётган, «афғон» жабрдийдалари учун хайр-эҳсон кечалари ўтказиб, уларнинг оилаларига моддий ва маънавий ёрдам бераётган санъаткорларни биламан.

Истагимиз, бу йилги кўрикка қўйилган номзодлар орасидан энг муносибларни танлаб, уларга жумҳурият Ленин комсомоли мукофоти берилишида ана шу тарафларга эътибор қилинса.

Манзура БЕКЧОНОВА,
ТошДУ талабаси.

Иш ахтараман!

САЛОМ РЕДАКЦИЯ! Сизга бир илтимос билан хат йўллаяпмиз. Биз, яъни Гавҳар ва Шаҳло Пскент ноҳиясиданмиз. 10-синфни тугатиб билим юртига кира олмадик. Омад юришмади. Кейин келиб ноҳиямиздаги каноп фабрикасига ишга кирдик. Бизнинг ёшимиз — Гавҳар 21 да, мен 18 ёшдаман. Фабрикада ойликнинг тайини бўлмади. Гоҳида 29 сўм ойлик ҳам олдик. Бунга сабаб дастгоҳларнинг эскилиги ва маҳсулотларнинг сифатсизлиги эди. Биз бўшашга мажбур бўлдик. Тюменга бориб ишламоқчи эдик. У ерда Нягань шаҳрида қурилиш кетаётган экан. Ўша ерга бориб ишласак. Лекин бизни қурилишга қарашли ҳеч қандай касбимиз йўқ. Ўша ерга бориб бўёқчи ва яна бошқа касбни ўргатувчи курслар бўлса, кундузи ишлаб кечқурун ўқишга ҳам тайёрмиз. Илтимос, бизга ёрдам беринг. Қаерга бориб учрашайлик? Адресини ёзинг. У ёқларга бориб нима иш қила олишимиз мумкин ва қандай ҳужжатлар керак, бизга ётоқхона бериладими ва қандай нарсалар зарур? Қай йўл билан у ерга бора оламиз? Илтимос, бизга иложи бўлса, тезроқ хабар беринг. Кутамиз.

Салом билан ПУЛАТОВА Шаҳло.

* * *

ИШЧИ ЁШЛАР БЎЛИМИДАН: Ушбу мактубни ўқиб ниҳоятда ташвишга тушдик. Аввало, уни Пскент ноҳияси комсомол қўмитасидаги «етакчи»лар диққатига ҳавола этмоқчи эдик. Бироқ ўйланиб қолдик. Комсомол нима ҳам қилаоларди! Анкета аризани тўлғазиб, комсомол йўлланмаси билан дарҳол бирор ёққа юборади-қўяди. Аммо 18-20 ёшли қизларимизнинг Тюменга ёки бошқа ёқларга кетиши маъқулми! Бунга каттароқ «акалар»имиз — ноҳия Шўроси ижроқўмидаги ўртоқлар нима дейишаркин! Наҳотки, уларга бундай воқеалар барибирдек бўлиб туюлса!

Дарвоқе, ушбу хатни бутун иттифоққа «Ўзбекистонда ишсизлик — бу афсона», деб аюҳаннос солган «Труд» мухбири О. Осипов ҳам ўқиса зарар қилмасди. Халқ эса ким ҳақ-у, ким ноҳақ эканлигини ўзи билиб олади.

Синов давом этмоқда

Жумҳуриятимизнинг барча мактабларида давлат имтиҳонлари давом этмоқда. Пойтахтнинг Киров ноҳиясидаги 83-ўқув даргоҳи ҳам бундан мустасно эмас.

— Мактабимизда 2064 нафар ўқувчи таълим-тарбия олади, — дейди биз билан суҳбатда илм маскани директори Фатхулла Умаров. — Шулардан 309 нафари битирувчи синф талабаларидир. Давлат имтиҳонларига алоҳида тайёргарлик кўрдик. Педагогларимиз, ушбу дамларда зиммаларидаги масъулиятни дилдан чуқур ҳис этмоқдалар. Натижалар эса чакки эмас.

Ўқув даргоҳи заллари бўйлаб юра бошлаймиз. Бино бўйлаб ғалати сукунат ҳукм сурмоқда. Хоналар рўпарасида тенгдошлари баҳосини биринчи бўлиб эшитиш илинжида турган болаларнинг ўзаро суҳбатигина қулоққа чалинади.

— Неччи олдинг?

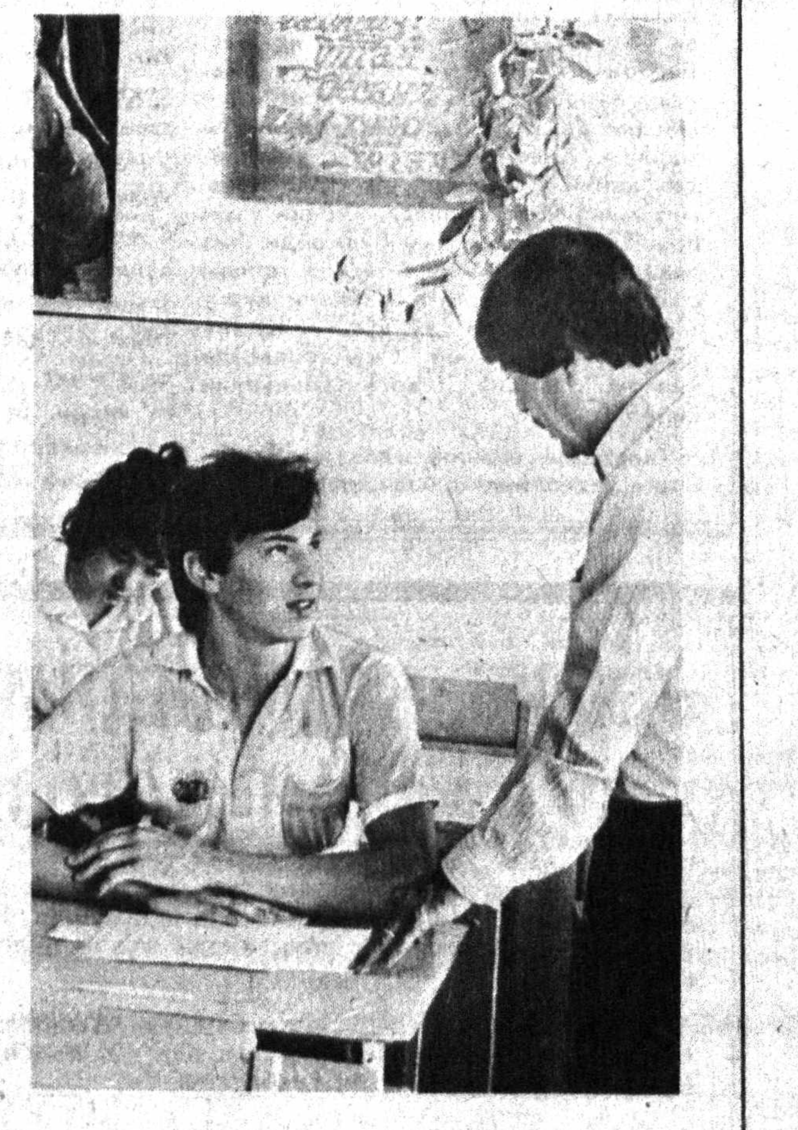
— «Беш»ми?

Хоналардан бири қаршисида тўхтаймиз. Бизга бу ерда 9-синф ўқувчилари имтиҳон топшираётганини айтишади.

— Мактабда 8 та 9-синф бор, — дейди рус группаларида ўзбек тили ва адабиётидан сабоқ бераётган ўқитувчи Абдужалил Раимов. — Болалар ўзбек тилини астойдил ўрганишмоқда. Она тилимизга Давлат тили мақоми берилгач унга муносабат ҳам ўзгарди.

Ҳозирча 14 ўқувчи (рус группа) ўзбек тили ва адабиётидан имтиҳон топширди. Шулардан 4 нафари «5»га, 7 нафари «4»га ва 3 ўқувчининг билими эса «3» баҳоларга лойиқ, деб топилди.

Муҳаммад АМИН.

СУРАТДА: 9-синф ўқувчилари ўзбек тили ва адабиёти фанидан давлат имтиҳони топширишмоқда.

Муаллиф суратга олган.

ДЕПУТАТЛАР ЖУМҲУРИЯТ КЛУБИ

Жумҳуриятимизда олиб борилаётган қайта қуриш жамиятни демократиялаш жараёнини тобора чуқурлаштираяпти. Эндиликда унинг ҳаётида халқ турмушининг турли соҳаларига доир қонунлар ишлаб чиқиш, қабул қилиш, уларнинг амалга оширилишини таъминлашда халқ вакиллари — барча даражадаги депутатлар қатнашиши муҳим роль ўйнайди.

Шундан ҳам куни кеча Тошкентда жумҳуриятимизнинг деярли барча вилоятларидан келган бир гуруҳ турли даражадаги депутатларнинг йиғилиши бўлиб ўтди. Унда янгидан қабул қилинадиган қонунлар халқчил, демократик бўлиши учун депутатларнинг ҳамжиҳатлигини қандай ташкил этиш борасида мунозара бўлиб ўтди. Бир неча соат давом этган баҳслардан сўнг депутатлар клубини тузишга қарор қилинди. Йиғилиш депутатлар клубининг таъсис йиғилиши, деб қабул қилинди.

Таъсис йиғилишида клубнинг муваққат низоми ишлаб чиқилиб, тасдиқланди. Уч депутатдан иборат ишчи гуруҳи сайланиб, клуб ишини йўлга қўйиш топширилди.

Муваққат низомнинг тўртинчи бандига мувофиқ, клуб ишининг асосий шакли мамлакат ва жумҳуриятнинг ижтимоий-сиёсий, ижтимоий-иқтисодий ҳаётида содир бўлаётган жараёнларни ўрганишдан иборат. Ана шулар асосида сиёсий, иқтисодий, ижтимоий, ҳуқуқий, маданий, экологик ва бошқа муаммолар бўйича таклифлар тайёрланади. Шу таклифлар СССР халқ депутатлари Съездлари, СССР ва Ўзбекистон ССР Олий Шўролари сессиялари ҳамда маҳаллий Шўроларга тақдим этилади.

Клуб аъзолари томонидан ишлаб чиқилган таклифлар тавсиянома характерига эга бўлади. Улар сайловчилар билан тез-тез учрашувлар, турли мавзуларда мунозаралар ўтказиб турадилар. Мана шу ишга ўз ҳиссасини қўшишни истаган барча даражадаги депутатлар клубга аъзо бўлишлари мумкин.

Ҳозирча клуб алоҳида жой ажратилгунга қадар Тошкент шаҳрининг Ленин ноҳияси, Ленинград кўчасидаги 19-уйда жойлашган фуқаролар ишлари бўйича ихтисослашган адвокатлар консультацияси биносида (телефонлар: 33-92-38, 32-00-89, 32-11-69) иш олиб бормоқда. Клуб аъзолари Ўзбекистон ССР халқ депутатлари Олий Шўросининг иккинчи сессиясига тайёргарлик ишларини бошлаб юбордилар.

П. ОХУНОВ,
СССР халқ депутати.

СССР Президенти, КПСС Марказий Қўмитасининг Бош котиби ўртоқ М. С. ГОРБАЧЕВга

Ҳурматли Михаил Сергеевич!

Қирғизистон ССРнинг Ўш вилоятидаги маълум воқеалар муносабати билан Ўзбекистон ССРнинг шу вилоятга қўшни бўлган Андижон, Фарғона ва Наманган вилоятларидаги вазият кескинлашиб бормоқда. Партия, совет ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари, шунингдек вилоятларнинг фаоллари ўтказаётган тушунтириш ишларига қарамай, чегара районларида вазият ҳамон кескин бўлиб турибди. Шуни назарда тутиш кераккки, фақат Андижон вилоятининг бир ўзида 70 мингга яқин қирғиз яшайди. Ўш вилоятидаги воқеаларнинг республикалараро низога айланиб кетиш хавфи эҳтимолдан холи эмас. Ўш шаҳридаги ва бутун Ўш вилоятидаги вазиятнинг тезроқ барқарорлашувигина аҳолини тинчлантириши мумкин бўлур эди.

Мана шуларга асосланиб, иттифоқ даражасида зудлик билан қўшимча чоралар кўришни, региондаги вазиятни барқарорлаштириш учун Мудофаа министрлиги томонидан ёрдам берилишини сўраймиз. Масалани шу жойнинг ўзида ўрганиб, ҳал этиш учун регионга КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзоларидан бирининг ва бир қанча СССР халқ депутатларининг иштирокида регионга мўътабар комиссия юборилишини мақсадга мувофиқ бўлур эди, деб ҳисоблаймиз.

Ўзбекистон ССР Президенти,
Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитасининг биринчи котиби

И. КАРИМОВ.

БАЙРАМГА НИМА БИЛАН КЕЛДИНГИЗ?

• ЎЗБЕКИСТОН ССР ДАВЛАТ СТАТИСТИКА КОМИТЕТИ МАЪЛУМОТЛАРИ АСОСИДА

МАМЛАКАТ 10 июнда Енгил саноат ходимлари кунини нишонлайди. Жумҳурият саноат ишлаб чиқаришининг умумий ҳажмида енгил саноат маҳсулотлари улуши 37 фоиздан ошади. Тармоқ корхоналарида 321 минг киши ёки жумҳурият саноат ишлаб чиқариши ходимларининг деярли учдан бир қисми ишлайди.

Жумҳуриятда енгил саноатнинг Тошкент, Фарғона, Бухоро ва Андижон ип газлама ишлаб чиқариш бирлашмалари, Наманган ва Самарқанд шойи ишлаб чиқариш бирлашмалари, Хива гилам ишлаб чиқариш бирлашмаси, Андижон ва Жиззах трикотаж ишлаб чиқариш бирлашмалари, учта чинни заводи ва шу каби йирик корхоналари мавжуд.

Бу корхоналар ишлаб чиқараётган маҳсулот ҳажми муттасил кўпайиб бормоқда, чорак аср давомида бундай маҳсулот ҳажми 2,6 баравар, трикотаж буюмлар ишлаб чиқариш олти баравар, шойи газлама — 5 баравар, пайпоқлар — 4 баравар, пойабзал — 3 баравар, ип газлама ишлаб чиқариш 2 баравар кўпайди.

1990 йилнинг беш ойи мобайнида Ўзбекистон ССР Енгил саноат вазирлиги корхоналари маҳсулоти ҳажми ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 3,1 фоиз, халқ истеъмоли моллари ҳажми — 4,9 фоиз кўпайди. Газлама, трикотаж буюмлар ва пайпоқлар, пойабзал, чинни — фаянс идишлар ва бошқа маҳсулотларни ишлаб чиқариш ҳам кўпайди.

Шойи газлама, трикотаж буюмлар ва пайпоқлар, пойабзал, чинни-фаянс идишлар, гиламлар ва гилам буюмлар ишлаб чиқариш беш ойлик топшириқлари ошириб адо этилди.

Шу билан бир вақтда Енгил саноат вазирлиги корхоналарида ҳали фойдаланилмаётган резервлар мавжуд. Масалан, шу йилнинг беш ойи давомида ип газлама, калава ип, болалар колготкалари ишлаб чиқариш юзасидан белгиланган топшириқларнинг уддаланишига эришилмади.

Маҳсулот етказиб бериш юзасидан шартномавий мажбуриятларни бажариш даражаси пасайиб кетди ва шу йил беш ой давомида 98,9 фоизни ташкил этди. Ўзбекистон ССР Енгил саноат вазирлигига қарашли ўн олтита корхона январь — май ойларида маҳсулот етказиб беришга доир шартнома мажбуриятларини бажара олмади. Бундай корхоналар орасида Андижон ип газлама ишлаб чиқариш бирлашмаси ва Самарқанд тикувчилик ишлаб чиқариш бирлашмаси бор.

Тайёрланаётган маҳсулот сифати ҳамиша ҳам талабларга мувофиқ эмас.

Янгидан ишга туширилган ва янгиланган объектларда лойиҳадаги қувватлардан қониқарли фойдаланилмаяпти. Сўнгги икки йил ичида фойдаланишга топширилган ва янгиланган 15 та объект текширилганда шундан 12 тасида январь — март ойларида лойиҳадаги қувватлардан тўла фойдаланилмаганлиги маълум бўлди. Шунинг оқибатида 431 минг жуфтдан кўпроқ пойабзал, 633 минг дона чинни идиш, 748 минг квадрат метр тайёр шойи газлама ва 15,1 миллион квадрат метр тайёр ип газлама кам ишлаб чиқарилди.

КАШШОФЛАР ЛАГЕРИГА БОРАСИЗМИ?

Мен ўрта мактабда кашшофларнинг бош етакчисиман. Шу боисдан ҳар йили ёзги меҳнат таътилини хўжалик қошидаги лагерда ўтказаман. Лагердаги тўрт йиллик иш тажрибамда бир талай муаммоларга (кошкийди оддий муаммо бўлса) дуч келдимки, бугунги ошкоралик замонида улар тўғрисида гапирмасликни виждонимга хилоф, деб ўйлайман.

Энг ёмони лагерларда тажрибали кашшофлар етакчиларининг етишмаслигидир. Бу жойларда шарт-шароитнинг йўқлиги ва уларнинг ойлик маошлари ниҳоятда камлиги билан боғлиқ, албатта. Ахир, ўзингиз ўйлаб, мулоҳаза қилиб кўринг, мактабда 150 сўмдан кўп ойлик оладиган олий маълумотли педагогларнинг қайсиниси 80—100 сўм пул учун лагерда ишласин!

Мен шунча йил лагерда, болаларнинг жавобгарлигини ўз бўйнимга олиб ишладим. Бироқ дам олиш кунлари ва тунги билан қолиб кетган кунларим учун бирон марта қўшимча ҳақ тўланганини эслай олмайман. Қани бу ерда комсомолларнинг юқори органи бўлган ВЛКСМнинг ўз кадрларига ғамхўрлиги! Қани бу ерда лагерь ходимлари учун ойлик маошларини белгилаб берувчи ВЦСПСнинг роли!

Бундай тенгсизликларга дуч келган тажрибали кашшофлар комиссарлари иккинчи маротаба лагерни ҳавас қилмай қўйишади, оқибатда лагердаги жами ишлар ўқув юртларидан келган практикантлар зиммасига қолади. Тажрибасиз практикант талабалар эса табиий равишда кўп хатоликларга йўл қўядилар. Бу эса истайсизми, йўқми, болаларнинг лагерга бўлган қизиқишини сусайтиради. Натижада 110 ўринга мўлжалланган лагерларда жуда борса 80—90, гоҳида 70—80 нафар бола тарбияланади, холос.

Бу масаланинг яна бир мудҳиш томони шундаки, лагердаги ўлда-жўлда ишларни кўрган практикант талабалар кейинчалик мактабларда ҳам ана шундай қўл учида ишлашни ўзларига одат қилиб оладилар. Бу ўсиб келаётган авлодга маънавий томондан таъсир этмай қолмайди, албатта.

Долзарб муаммолардан яна бири шуки, лагерларимиз комиссиябозлар маконига айланиб қолган. Лагерда ишловчи бошлиқдан тортиб, ошпазу хўжалик ишлари мудиригача, бош кашшофлар етакчисидан тортиб, то тарбиячиларигача ҳаммасининг кўзи дарвозада бўлади: «ишқилиб бугун комиссия келмасин-да». Эҳ-ҳей, бу комиссияларнинг кўплигини айтмайсизми, худди лагерь болалар учун эмас, комиссиялар учун очилгандай, лагерь ходимлари эса улар отадиган ўққа қўйилган нишондек.

Биргина сан-эпед станцияси ходимлари лагерларда қасди бор одамдек, кунора текшириш ўтказгани-ўтказган. Ахир лагерь сменалари очилиши ҳақидаги ҳужжатга ана шу мўътабар ташкилот вакили имзо чекиб, рухсат берадику! Нега энди лагерь очилгандан кейин ҳам у ердагиларни бемалол ишлашга қўймай безовта қилишаверади! Бунақанги кунора текшириш ўрнига лагерь бошлиғидан болаларни овқатдан заҳарланмасликлари ва соғлом бўлишларига тўла жавобгарлик ҳақида тилхат олсалар, менимча тўғри иш бўларди. Қолаверса, лагерда ойлик олиб ишлайдиган врач бор-ку.

Менинг таклифим шуки, лагерь ишларини назорат қилиб бориш, тегишли ёрдам бериш фақат ноҳия ва хўжалик касаба уюшмалари, ноҳия комсомол қўмитаси ҳамда ёзги соғломлаштириш штаби раҳбарлари ихтиёрига бериб қўйилса, мақсадга мувофиқ бўларди. Чунки ёзги кашшофлар лагерларининг ишини тўғри ташкил этиш биринчи навбатда мазкур ташкилотлар раҳбарларига боғлиқ. Зеро, ҳар ким ўз иши билан шуғуллангани маъқул.

Эгамберди САТТОРОВ,
Фарғона вилояти, Киров ноҳиясидаги 29-ўрта мактаб.

ҲАМЁНСИЗ БОҒБОН

ЎТТИЗ ЧАҚИРИМ берироқда, Самарқандга етмай Булунғур ноҳиясининг ерлари бошланади. У вилоятнинг бошқа ноҳияларидан табиати, тутган ўрни ва деҳқончилиги билан фарқ қилади. Булунғур икки тоғнинг орасида — ялангликда жойлашган. Қишин-ёзин бу ерда шамоллар ҳукмрон. Истайсизми, йўқми у бетингизни бир силаб ўтади. Яйлов ва қир-адирлардан оқиб ўтувчи «Булунғур» ариғи ноҳиянинг асосий сув шохобчасидир. Унга туташ адирлардан ҳар йили минг-минг тонналаб ҳосил олинади.

Одатда боғбонлар биринчилардан бўлиб баҳорги дала ишларига киришадилар.

«Красногвардейск» давлат хўжалигида ҳам шундай бўлди. Айниқса, Қаршибой Эгамов бошқараётган жамоада иш қизғин. Биз бажарилаётган юмушлар билан танишдик.

— Оилавий пудрат асосида иш олиб бораяпмиз, дейди бригадир. — 125 гектар майдонда деҳқончилик қиламиз, шунинг 55 гектарида узум ва 70 гектарида олма етиштирамиз. Боғбоннинг меҳнати оғир, пули ҳалол. Кўраяпсиз соат етти ярим бўлмасдан даладамиз. Қачон кетишимиз маълум. Қуёш уйқуга бош қўйганидан кейин. Кошкийди, оғир меҳнатимиз муносиб баҳоланса. Хўраки узум бозорда 1 сўмдан кам бўлмайди. Биз давлатга 20-25 тийин орасида топширамиз. Бунинг устига майизни қуритадиган майдонча ҳам йўқ. Қўшни давлат хўжалигининг майдончасида қуритиб олардик. Уларга ҳам кўплик қилиб қолдик.

Қаршибой аканинг гапларида жон бор. Деҳқоннинг ташвишлари йил сайин ортса ортадики, камаймайди. Етиштирган маҳсулотини сув текинга олаётган бўлсалар унинг косаси оқарармиди? Ўтган йили хўжаликнинг серҳосил далаларидан етиштирилган сара узумлар Москвага жўнатилди. Шартномада кўрсатилганидек 1 сўмдан. Лекин қардошларимиз ўзларига арзон тушишининг яхши йўлларини топиб олишди. Бир энлик хат кифоя. «Юборган маҳсулотингизнинг сифати яхши эмас, экан...» Натижада 1 сўмлик сара узумнинг баҳоси транспорт харажатлари билан 30 тийинга тушиб қолди. Деҳқоннинг ичида дард кўп. Киссасида пул йўқ. Бор пули ҳар хил, номлари бир-биридан чиройлик, лекин бир-икки йилга чидам бермайдиган темир-терсакларга кетаяпти. Унга саноатчилар тракторни (Тошкент трактор заводининг) кабина қўйиб 8 минг 300 сўмга пуллашаяпти. Ваҳоланки, у бундан уч-тўрт йил бурун 3 минг 800 сўм турарди, холос. «Олтой»нинг давлат нархи эса яқинларда 4 минг сўм эди. Ҳозир 10 мингга чиқди. Булар деҳқоннинг умумий ташвишлари. Унинг оила ташвишлари ҳам ўзига етиб ортади.

— Ёшим эллик бешда, — дейди жамоанинг энг кекса деҳқонларидан бири Норқул ака Маматов. — Умримнинг кўпи мана шу шамолли далаларда ўтди. Деҳқоннинг иши ҳеч қачон енгил кечган эмас. Об-ҳавонинг биз учун қулай келган пайти йўқ. Табиат ҳар йили боғбоннинг иродасини, матонатини синаб кўради. Баҳорни берса, кузини қизғанади. Ўтган йили Биринчи май арафасидаги аёз ҳамма умидларимизни чиппакка чиқарди. Дарахтларнинг устини қор қоплади, қалбимизни муз. Шунақада байрам ичингга тушармиди. Кўнгилни ғашлик босади.

Бу йилги баҳорнинг бошланиши ёмон бўлмади. Токларни эрта очиб ташладик. Шароит шуни тақозо этди. Кунлар исиб кетгач, токни тупроқнинг тагида қўйиб бўлмайди. Ниш чиқарса очганда тушиб кетиши мумкин. Эрта бўлса ток совуққа тобланади. Яхши ният билан далага чиқдик. Ишқилиб об-ҳаво яхши келсинда. Лекин укам деҳқонларга берилаётган ҳақ жуда кам. Мана бу йил ҳам ижарада ишлаяпмиз. Ойига 40—50 сўм пул оламиз. Нари борса бир қоп ун, тўрт кило гўштга етадида.

— Уч гектар ерда ток парвариш қиламиз, — дейди шу бўлим ишчиси Одилбой Шойимов. — Ишларимиз қизиб кетди. Бош қашишга вақт тополмайсиз. Болаларимни ҳам далага олиб келишга тўғри келади гоҳида. Матбуот нашрларида пахтакорнинг оғир меҳнати, яшаш шароити тўғрисида ёзилади. Бу яхши албатта, лекин боғбоннинг ҳолидан нега хабар олинмайди. Боғбонлар ҳам пахтакорлардан кам жафо чекишаётгани йўқ. Ҳозир ишлар авжида. Ҳосил нишоналари кўринган. Бунгача ҳам тинч ўтирмадик. Гўнг чиқардик, устунларини тартибга келтирдик. Қисқаси, уч ойдан бери даладамиз. Иш шароитимиз оғир, қўл меҳнати кўп. Олаётган ҳақимиз оз. 250 метр жойдаги токни очсангиз 3 сўм 20 тийин ҳақ берилади. Икки юз эллик метр айтишга осон. Меҳнати эса азоб.

— Биз ҳам бир ярим гектар ер олганмиз. Оиламиз билан меҳнат қиламиз. — деб суҳбатга қўшилди комсомол аъзоси Шокир Жўраев.— Ўтган йили об-ҳаво туфайли узум ва мева сотиш режаларини бажара олмадик. Давлат суғурта ташкилотларининг номигагина берган «емиши»дан кунимиз ўтиб турибди. Ҳаммасидан ҳам алам қиладигани 9 ой меҳнат қилсак-да, уни сув текинга олишади.

Боғбонларнинг дилидаги дардларни эшитиб, қалбимнинг бир жойини биров тирнаб юборгандек бўлди. Жумҳуриятимиз қишлоқлари учун оддий ҳол бўлиб қолган аянчли турмушдан қачон қутиламиз ўзи?

Бозорларимиздаги майиз, ёнғоқ, писта, бодом каби қуруқ ва ҳўл меваларнинг баҳоси осмонда. Мавсумида олманинг килоси 8 сўм, ёнғоқники 20 сўмгача чиқиб кетади. Хўш, нима қилсак аҳвол ўнгланади? Менимча, деҳқонни ўз ҳолига қўйиш керак. Ул эк, бул экларнинг натижасидир бу. Ахир айтишадики, қишлоқнинг қорни тўқ бўлмаса шаҳар оч яшайди, деб.

— Ўлкамиз ноз-неъматлар ўлкаси. Ҳисобчиларнинг хабар қилишларига қараганда Ўзбекистон узум етиштириш бўйича ҳам олдинги ўринлардан бирини эгаллар экан. Ачинарлиси шуки, бу маҳсулотнинг 10 фоизидан кўпроғи ўзида қолар экан. Энди ўйлаб кўринг, узум тез бузиладиган мева. Узилгандан кейин узоғи билан икки-уч кунга чидам бериши мумкин. Сифатсиз узумни қардошларимиз ҳам кўнгилдагидек қабул қилмасликларига ишончимиз комил. Менимча, узумни ора йўлда «овора» қилмасдан ўзимизда бозорга чиқариб сотган маъқул. Ана шунда дастурхонимиз янада серфайз бўларди. Деҳқонларимиз эса моддий тўқ.

Мирза АБДУЛЛА,
Булунғур ноҳияси.

«ҚУРИБ КЕТМАЙДИМИ ҲАР ҚАНДАЙ ҚОҒОЗ»

Комсомол ходими бўлганимда қоғозларнинг ҳаммасига «ўт қўярдим». Ишсиз юрган ёшларни иш билан таъминлай олмаётганлигим учун очлик эълон қилган бўлардим.

Яқинда иш тополмай юрган бир қиз вилоят рўзномасига умид билан мактуб йўллаган эди. У эълон қилинди. Орадан бир ой вақт ўттач суҳбатлашдик:

— **Ҳеч қандай ўзгариш бўлгани йўқ. Ҳали ҳам ишсизман...**

Маълум бўлишича, қизнинг касби тўқувчи экан. Тўқув фабрикаси узоқ, ишчилар автобуси эса ўша қизнинг қишлоғидан икки чақирим берироқдан қайтар экан.

— Чорвада ишланг, — таклиф қилади унга комсомол ходими. — У ерда иш бор.

Қизиқ, ўша тобда ишсизлик азобини тортаётган комсомол қизга эмас, ўша комсомол ходимига ачиниб кетдим. Чунки у тўқувчига иш топиб бера олмайди. Умуман, кўп ишни бажара олмайди. Шундай бўлса ҳам комсомол ходими ишлайверади, ишлайверади. Бирор кашфиёт ярата олмаса ҳам. Бошланғичда ишлайдиган комсомол ходимига савол бердим:

— Комсомол ишига қайтибсиз?

— **Ҳа, аввал қизиқиш билан ишлаган эдим. Ойлиги оз пайтларда ҳам. Энди қизиқмасам ҳам иш ҳақи яхши бўлиб қолибди. Ишлашга рози бўлдим.**

Йўқ, мен барибир комсомол ходими бўла олмас эканман. Ойлик иш ҳақимни олаётганимда виждон азоби қийнайди. Бундай кўзга кўринмайдиган дард билан яшаш оғир.

Бундан тўрт ой аввал ноҳия комсомол конференцияси олдидан унга делегат бўлиб келган фабрика ишчиси билан суҳбатлашдим.

— Ноҳия комсомол қўмитасининг саркотибини танийсиз-а?

— **Йўқ, ким экан у?**

Ишчи йигит саволимга савол билан жавоб берган ўша кезда бир гапни дилимдан ўтказдим: 16 минг ёшнинг йўлбошчиси, уларни деб эрта-ю кеч югуриб ишласанг-у, сени танишмаса, билишмаса, бундан оғири йўқ. Яна бир гап эсимга тушди. Бундан уч йилча аввал мухбирликни энди бошлаган пайтимда бир комсомол ходими мени ишга таклиф қилди:

— **Келажаги порлоқ, кўтариласиз...**

Ҳа, қанча бош қотирмай, комсомол ходими бўлолмайман. Чунки юқорида айтганимдек, анча-мунча қоғозларга ўт қўйиб юборишим мумкин. Улар ҳужжатлар ахир. Ҳужжатни ёқиш эса — жиноят. Эҳ, очлик эълон қилиб қаёққа ҳам борардим...

Феруза МИРЗАОЛИМОВА,
СССР Журналистлар уюшмаси аъзоси.

Андижон вилояти Олтинкўл ноҳияси.

Осмон ҳам, тупроғимиз ҳам заҳарланган шу кунларда сут-қатиққа бўлган эҳтиёж тобора ўсмоқда. Шаҳло Эшонқуловага ўхшаган чаққон соғувчилар эса сут соғиб олишни кўпайтириш йўлларини излашаяпти. Ҳаракатдан — баракат, дейдилар. Шаҳло ваъдасининг устидан чиқишга эришмоқда. Суратда: Қарши ноҳиясидаги Қарши давлат хўжалиги сут соғувчиси Шаҳло Эшонқулова.

Суратчи:
Ж. БОБОРАҲМАТОВ.

«Ёш ленинчи»га жавоб берадилар

ИШ БИЛАН ТАЪМИНЛАНДИ

«Болалигимдан механизаторлик касбини севардим. Орзуимга етиш мақсадида Шўрчи ноҳиясидаги 17-ҳунар-техника билим юртига кириб ўқидим. Механизаторлик гувоҳномасини олдим, — **деб ёзади Шўрчи ноҳиясидаги «Сурхон» жамоа хўжалигидан Номоз НОРҚОБИЛОВ.** — Ҳарбий хизматда ҳам трактирчилик қилдим. Лекин хизматдан келиб ўз касбим бўйича иш топа олмай овораман».

Ушбу шикоятни текшириб, чора кўриш учун халқ депутатлари Шўрчи ноҳияси Шўро ижроқўмига юборгандик. Яқинда **ноҳия ижроқўми раиси У. МУСТАФАЕВ** имзоси билан қуйидаги жавобни олдик.

«Номоз Норқобиловнинг «Ёш ленинчи» рўзномасига ёзган шикоятини ноҳия ижроқўмида ўрганиб чиқди. Аризачининг талаби қондирилди. У ўзи яшаётган хўжаликда механизаторлик вазифасида ишлаяпти».

* * *

«Мен Назар Бурхонов 1988 йил ноябрь ойида Афғонистонда байналмилал бурчимни ўтаб қайтдим. Ҳозир Андижон шаҳридаги «Қишлоқ» кўчасидаги уйда яшаяпман. Соғ-саломат оиламизга қайтганимдан беҳад хурсанд эдим. Лекин онам оғир касал эди. Етти ой касалхонада онамнинг ёнида бўлдим. 1989 йил декабрида онамдан айрилдик. Оилада отам иккovимиз қолдик. Ҳозир отамнинг 70 сўмлик нафақасига рўзғорни ўтказаяпмиз. Ишлай десам иш йўқ. Сизлардан илтимос мени ишга жойлашишимда ёрдам берсаларингиз».

Н. Бурхоновнинг шикоятини текшириб, чора кўриш учун халқ депутатлари Андижон шаҳар Шўро ижроия қўмитасига юборгандик. Яқинда **шаҳар ижроқўми раиси муовини В. МАКУНИН** имзоси билан жавоб олдик.

«Ёш ленинчи»га ишга жойлашиш масаласи бўйича мурожаат қилган байналмилалжангчи Н. Бурхонов ижроқўмга таклиф этилиб, суҳбатлашилди. Сўнг Андижон вилоят «Орбита-Сервис» техник марказига операторлик вазифасига ишга жойлаштирилди».

ПУЛ ЭГАСИНИ ТОПДИ

«Бизлар 25 ўқувчи 1989 йил Чиноз ноҳиясидаги Нодира номли 17-мактабни битирдик, — **деб ёзади мактабнинг собиқ ўқувчилари.** — Бизлар битириш арафасида 9 сўмдан расм учун пул йиққандик. Лекин орадан бир йил ўтяптики, на расмдан дарак бор, на пулдан. Бу масалада ўқитувчиларимизга бир неча марта мурожаат қилиб ижобий жавоб ололмадик».

Собиқ ўқувчиларнинг шикояти текшириб чора кўриш учун 17-мактаб директорига юборилганди. **Мактаб директори Г. АББОСОВА** қуйидаги мазмунда жавоб йўллабди:

«Шикоят мактаб дирекцияси томонидан ўрганиб чиқилди. Расм учун йиғилган пуллар ўз эгаларига тўлиқ қайтарилди».

БОЛАЛАРГА ЯНГИ МАКТАБ

«Бизнинг Ховос ноҳиясидаги 19-тўлиқсиз ўрта мактабда жисмоний тарбия дарслари талабга жавоб бермайди — **деб ёзади шу мактабнинг 9-синф ўқувчиси Абдурасул МИРБОБОЕВ.** — Мактабимизда ҳеч қандай спорт жиҳозлари йўқ. Сизлардан илтимос мактабимизга спорт анжомлари олиб беришда ёрдам берсаларингиз».

Мазкур шикоят хатига **Сирдарё вилояти Ховос ноҳияси халқ таълими бўлими мудири Ж. СУЮНОВ** қуйидаги мазмунда жавоб йўллаган.

«Ҳақиқатан ҳам 19-тўлиқсиз ўрта мактаб биноси 1928 йилда қурилган бўлиб, ҳозирги кун талабига жавоб бермайди. Мактабда жисмоний тарбия дарсларини ўтиш учун спорт майдони йўқ. Мактабга спорт анжомлари сотиб олиш учун қишлоқ Шўроси ва ноҳия халқ таълими бўлими томонидан пул ажратилди.

1990 йилнинг иккинчи кварталида 192 ўринли янги мактаб биноси учун барча зарур ҳужжатлар тайёрланган ва ер майдони ажратилган.

ТАЛАБ ҚОНДИРИЛДИ

«Мен Умсин ИСРОИЛОВА 1984 йилдан буён Жиззах вилоятидаги Октябрь ноҳияси «Уч қаҳрамон» давлат хўжалигига қарашли «Красний шапочка» болалар боғчасида мудира бўлиб ишлардим. 1989 йил июль ойида навбатдаги меҳнат таътилига чиқдим. Қайтиб келсам давлат хўжалиги директори менинг розилигимсиз ўрнимга бошқа кишини ишга олибди. Сабабини сўрасам энди «боғчада методист бўлиб ишлашинг мумкин» дейишди. Мен ўша куни айтган ишига рози бўлиб, ариза ёздим. Лекин директор «сен кетавер ўзимиз чақирамиз» деди. Кутдим. Охир яна директорга учрашдим. Фойдаси бўлмади. Охири ноҳия халқ судига ёрдам сўраб мурожаат қилдим. Лекин улардан ҳам натижа чиқмади. Ёрдам беришларингизни сўрайман. Охирги умидим сизлардан».

У. Исроилованинг ушбу шикоятини текшириб чора кўриш учун халқ депутатлари Октябрь ноҳия Шўроси ижроия қўмитасига юборгандик. **Унга ижроқўм раиси вазифасини бажарувчи Қ. Силлиев** имзоси билан жавоб хати олдик.

«Ушбу шикоят хати агросаноат ходимлари касаба уюшма қўмитаси ва давлат хўжалиги директорининг № 51 §13. 27. 03. 90 йил буйруғига асосан, У. Исроилованинг розилиги билан иқтисодий ўқиш бўйича пропагандист вазифасига тайинланди. Шунингдек, У. Исроилова январь, март ойларида ишсиз бўлганлигини ҳисобга олиб, 3 ой мобайнида 660 сўм миқдорида иш ҳақи тўланди».

ҚЎШИМЧА НАФАҚА

«Менинг ёшим 60 да. Лекин шу пайтгача нафақа олиш учун Ургут ноҳияси социал таъминот бўлимига кўп марта мурожат қилдим, — **деб ёзади Ургут ноҳияси «Октябрь» жамоа хўжалигида яшовчи Башорат Саидова.** — Лекин у ердагилар «Сизнинг иш стажингиз нафақа олишингиз учун етмайди» дейишди. Ҳозир жамоа хўжалигимиздан оладиган 15 сўм нафақа билан яшаяпман. 1965 йил асаб касаллигига учраганман. Оладиган нафақам дорига ҳам етмайди. Менга қўшимча нафақа тайинлашда ёрдам беришларингизни илтимос қиламан».

Б. Саидованинг шикоятини текшириб чора кўриш учун халқ депутатлари Ургут ноҳия Шўроси ижроқўмига юборгандик. Яқинда **ноҳия ижроқўми раиси Р. ТУРСУНОВ** имзоси билан жавоб олдик.

«Ноҳия ижроқўми «Ёш ленинчи»га мурожаат қилган Б. Саидованинг шикоятини кўриб чиқди. Б. Саидованинг «Октябрь» колхозидан 15 сўм нафақа олаётганлиги аниқланди. Унинг оилавий шароитини ҳисобга олиб, 13.03.90 йилдан унга ноҳия социал-таъминот бўлимидан 28 сўм миқдорида қўшимча нафақа тайинланди».

Бизни ўйлантираётган муаммолар

ОГОҲ БЎЛИНГ

Қайта қуришнинг шарофати туфайли иқтисодиётнинг ночорлиги, экология, болалар ўлими, ишсизлик, пахта яккаҳокимлиги, маданий қашшоқлик каби долзарб муаммолар ечимининг катта қисми халқимиз сайлаб қўйган депутатлар зиммасига тушади. Маълумки, меҳнаткашларнинг дам олишини ташкил этишда билим савиясини ошириш, ғоявий эътиқоди ва жисмоний салоҳиятини тарбиялашда маданий-маърифий муассасаларнинг аҳамияти жуда катта. Жумҳуриятимиздаги маданий-маърифий ишларнинг аҳволи жуда секинлик билан ўнгланмоқда, дегим келади. Лекин орқага кетаётган ўринлар ҳам кам эмас. Клублар, кутубхоналар тармоғини кенгайтириш, уларнинг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш, кадрлар масаласи ижобий ҳал этилмоқда, деб бўлмайди. Айниқса, қатор вилоятларда маданият уйлари, кутубхоналар, клублар тармоғини кенгайтиришнинг беш йиллик планлари қониқарсиз бажарилаётганлигини айтиб ўтмасликнинг иложи йўқ. Масалан, Самарқанд вилоятида ўн иккинчи беш йиллик планига мувофиқ капитал маблағлар ҳамда жамоа хўжаликлар ҳисобидан 7 та ноҳия ва 15 та қишлоқ маданият уйлари қурилиши лозим эди. Ҳозирга қадар 12 та қишлоқ маданият уйлари барпо этилди, холос.

Шуниси ачинарлики, айрим вилоят, ноҳия, фирқа, шўро ташкилотлари маданий-маърифий муассасалар тармоғини кенгайтириш тўғрисидаги ўзлари қабул қилган қарорлари ижросига эътиборсизлиги сабабли бу соҳадаги беш йиллик режалар барбод бўлмоқда. Хусусан, Сурхондарё вилояти фирқа ва ижроия қўмиталари биргаликда 1986 йили «Қишлоқ жойлардаги клублар ва ноҳия маданият уйларининг қурилишини тезлаштириш чоралари ва уларнинг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш тўғрисида» қарор қабул қилган эди. Мазкур қарорга кўра шу беш йиллик ичида воҳада 8 та ноҳия ва 11 та қишлоқ клубларини қуриш режалаштирилган. Лекин, афсуски, беш йилликнинг тўрт йилида бор-йўғи 2 та маданият уйи билан 4 та қишлоқ клублари фойдаланишга топширилди. Бундай ачинарли аҳволнинг асосий сабабларидан бири қурилишга ажратилган маблағнинг суст ўзлаштирилаётганлигидир. Масалан, ўтган йилнинг олти ойида Жарқўрғонда 400 ўринли клуб қурилиши бўйича режа 32 фоиз, Шўрчидаги кутубхона бўйича 13 фоиз бажарилган, холос. Шундай бўлгач, клуб ва кутубхоналар қурилиши бир неча йилга чўзилмайди, деб ким ҳам айта олади?

Афсуски, амалда фаолият кўрсатаётган клуб муассасаларида ҳам камчилик ва муаммолар оз эмас. Талайгина ташкилот, жамоа хўжалиги ва давлат хўжалиги клуб муассасалари ярим-ёрти мослаштирилган биноларда жойлаштирилган. Хўжалик раҳбарларининг эътиборсизликлари туфайли уларнинг кўпчилиги етарли асбоб-ускуналар билан таъминланмаган. Масалан, Шофиркон ноҳиясида 24 та жамоа хўжалиги, қишлоқ клублари, маданият уйлари бўлса-да, уларнинг кўпчилигида маданий-маърифий ишлар ўз ҳолига ташлаб қўйилган. Тўгараклар яхши ишламайди. Ҳатто, Карл Маркс номли жамоа хўжалиги клубида алоқа бўлими билан «Дилшод» болалар боғчаси жойлаштирилган. Клуб биноси таъмирталаб.

Бу соҳадаги нуқсон ва камчиликлардан яна бири — баъзи жамоа ва давлат хўжаликларида муҳташам маданият уйлари, клублар, кутубхоналар қурилган бўлишига қарамай, у ерда турли тўгараклар ва бадиий ҳаваскорлик жамоалари учун қўшимча хоналар етишмайди. Ана шундай клублардан бири Қувасойдаги «Муян» давлат хўжалигида жойлашган. Лекин у талабга жавоб бермайди. Бунга асосий сабаб: клубнинг фақат 300 ўринли залдан иборат эканлигидир. Бу залда чолғучилар ҳам, қўшиқчилар ҳам, драма тўгараги аъзолари ҳам машғулот ўтказишларига тўғри келади. Шу сабабли янги-янги тўгараклар ташкил этиш у ёқда турсин, борлари ҳам тарқалиб кетмоқда. Бир вақтлар бу ерда «Наврўз» фольклор-этнографик дастаси ташкил этилган эди. Етарли шарт-шароитнинг йўқлиги, ҳатто машғулот ўтказадиган жойининг тайини бўлмагач, даста Фарғона тўқимачилик комбинати қошидаги «Юлдуз» дастасига қўшилиб кетди. Мана сизга меҳнаткашларнинг маданий дам олишига эътиборсизлик оқибати.

Инсон омилини фаоллаштиришда китобнинг роли беқиёс. Ахир, кутубхонани зиё масканини, нурхона, китобни эса офтоб, дейди халқимиз. Жумҳуриятимизда ана шу зиё масканларига эътибор қандай? Ҳозир Ўзбекистоннинг уч ярим минг аҳоли пунктида умуман кутубхона йўқ. Мавжуд кутубхоналарнинг 1705 таси капитал ремонтга муҳтож, 252 таси яроқсиз биноларда ишламоқда. Буни Сирдарё, Сурхондарё, Фарғона, Тошкент, Қашқадарё ва бошқа вилоятлар мисолида кўриш мумкин. Масалан, Фарғона ҳудудидаги Бурбонлик, Ғайрат қишлоқ Кенгашларига қарашли 16-, 27-, 28-, 38-филиаллар, Янгиқўрғон қишлоқ Кенгашидаги 16-, 39-филиал кутубхоналар ҳозирги кун талабига жавоб бермайди. Бинолар кутубхоналар учун мослаб қурилмаган, кўпчилиги авария ҳолатида. Уларнинг айримларида китоб сақлаш учун жой йўқ, 9-12 квадрат метр жойга 6-7 минг китоб жойлаштирилганлигини қандай изоҳлаш мумкин?

Айниқса, жумҳуриятимизда болалар кутубхоналарида аҳвол ачинарлидир. Келинг, яхшиси фактларга мурожаат қилайлик. Самарқанд вилоятидаги қишлоқларда 40 та болалар кутубхоналаридан биронтаси учун ҳам шу вақтгача махсус бино қурилмаган. Булунғур ноҳиясидаги болалар кутубхонаси авария ҳолатидаги меҳмонхонанинг иккинчи қаватида жойлашган. Яқин вақт ичида бу «зиё маскани»га ҳеч ким қадам босган эмас. Ўзингиз ўйлаб кўринг, бундай шароитда қандай қилиб ишлаш мумкин? Қорни очнинг қулоғига гап кирмаганидек, қулай шароит яратиб берилмаган «билим масканлари»да китоб зиёсидан нур, маърифат олиб бўлмайди-ку.

Очиғини айтганда, китобхонларнинг нашриётлар, китоб савдоси идораларига ҳақли эътирозлари ҳам йўқ эмас. Улардан бири адабиётларни чоп этаётган ва жойларга тарқатаётган идораларнинг аҳоли тил ва ёш хусусиятларини ҳисобга олмаётганлигидир. Чунки, жумҳурият шаҳарлари аҳолисининг бештадан биттаси, қишлоқ аҳолисининг 80 фоизини ўзбеклар ташкил этади. Шундай бўлгач, вилоятлардаги кутубхоналарнинг асосий фондини ўзбек тилидаги адабиётлар ташкил этиши керак. Лекин амалда бунинг тескарисини кўрамиз. Масалан, Самарқанд вилоят болалар кутубхонаси 156,9 минг китоб фондига эга. Шулардан 144,4 минг нусхаси рус, атиги 8,1 мингтаси ўзбек тилида. Яна бир мисол. Советобод ноҳиясидаги марказлашган кутубхонанинг 43 қишлоқ филиали бўлиб, улардаги адабиётларнинг 70 фоизи русча бўлганлиги учун биронтаси ўқилмайди, болалар адабиёти жуда кам. Бу ҳам етмаганидек, дўконларда ҳам ўзбек тилидаги адабиётлар етарли эмас. Бундай бир ёқлама «байналмилалчилик» натижасида аҳолининг китобхонлик даражаси анча пасайиб кетди.

Айни пайтда бошқа жумҳуриятларда меҳнаткашларнинг 80-90 фоизи китобхон ҳисоблангса, бизнинг жумҳуриятимизда бу кўрсаткич 36 фоизни ташкил этади.

Клуб муассасалари ва кутубхоналар моддий базасини мустаҳкамлашда фирқа, шўро органлари ёрдами қанчалик аҳамиятга эга бўлса, маданий-маърифий ишларни давр талаби даражасига кўтаришда кадрларни жой-жойига қўйиш шунчалик муҳим роль ўйнайди. Кўп нарса кадрларга боғлиқ экан, аввало уларга керакли шарт-шароит яратиб бериш, ишчан, ташаббускор ходимларни моддий-маънавий рағбатлантириб бориш зарур.

Очиғи, кўп жойларда партия, совет органларининг раҳбарлари маданият ходимларига ёрдам бериш, дардини эшитиш ўрнига уларга беписанд муомалада бўлади. Айримлари ҳатто, маданий-маърифий ишларни иккинчи даражали иш, уларда ҳар қандай киши ишлаши мумкин, деб ҳисоблайди. Шунинг учун бўлса керак, кадр танлашда уларнинг мутахассислигини ҳисобга олмайдилар. Айниқса, буни Самарқанд вилоятининг Советобод ноҳияси мисолида кўриш мумкин. Шу ноҳиядаги марказлаштирилган кутубхона директори шундай дейди: «1976 йилдан бери ноҳиямизда тўртинчи маданият мудири ишлаяпти, биронтаси ҳам мутахассис эмас, иш олдинга эмас, орқага қараб кетаяпти».

Маълумки, маданият ходимларидан аҳоли ўртасида ғоявий-сиёсий, маданий-маърифий ишларни мазмунли ва қизиқарли ташкил этишлари учун кенг билим доирасига эга бўлиш, касбий маҳоратни — турли кечаларга тайёргарлик кўриш, программа ва сценарий ёзиш, музика ўргатиш, одамлар билан ишлашда яхши ташкилотчи бўлиш талаб этилади. Бундай ҳолларда мутахассис бўлмаган кишилар очиқдан-очиқ «эплай олмайман», дейишади.

Агар яхшилаб ҳисоб-китоб қилинадиган бўлса, жумҳуриятимиздаги маданият институти, бешта маданий-оқартув техникумлари клуб муассасалари ва кутубхоналар эҳтиёжини қондириш учун етарли кадрлар тайёрлаб бермоқда. Аммо маошнинг камлиги, кадрларга бефарқлик ва эътиборсизлик туфайли уларнинг кўпчилиги бошқа соҳага ўтиб ишламоқда. Шу сабабли клуб муассасалари, кутубхоналарда ишлаётган махсус маълумотли ходимлар салмоғи имконият даражасидан анча кам. Ҳамма вилоятларда ишлаётган олий маълумотли ходимлар салмоғи ҳам шу аҳволда. Олий маълумотли маданият ходимлари ўттиз фоизни ҳам ташкил этмайди.

Бу ҳолдан огоҳ бўлинг, халқимизнинг мухтор вакиллари. Маданиятсиз элга айланиб қолиш хавфимиз бор!..

Сайдулла ШОДИЕВ,
тарих фанлари номзоди.

Чақмоқ дафтардаги қайдлар

Аҳрор АҲМАД

Айтишларича, Ўзбекистонда мингга яқин журналист бор. Дунёдаги энг машаққатли касб эгаси бўлган бу инсонларнинг қанчасини эл танийди, ижод маҳсулини интизор кутади? «Фалончининг мақоласи чиқибди, ўқидингми?» деб сўраб-суриштириб мутолаа қилади? Қаламкаш аҳлининг ҳаммаси ҳам бундай саодатга муяссар бўлиши қийин, албатта. Лекин биз бугун Сизга ихлос билан таништираётганимиз Аҳрор АҲМАДга ана шундай толе кулиб боққан дейиш мумкин. Муштарийларимиз унинг ўнлаб мақола, очерк ва суҳбатларини ўқишган. Гарчи унинг қайноқ ижод бағридан Ўзбекистон комсомоли Марказқўми идорасига ишга ўтказилганига ярим йил бўлган бўлса-да, аммо ўтган йили эълон қилган мақолаларга таҳририятимиз муштарийларидан ҳамон хатлар олади. Бунинг боисини бир ҳолда деб тушунамиз: асарларидан унинг самимий ва адолатпарвар қалб ҳарорати сезилиб туради.

Бугун Сиз рўзномамиз таҳрир ҳайъатининг аъзоси, жумҳурият комсомоли Марказий Қўмитаси шўъба мудири Аҳрор АҲМАДнинг навбатдаги мақоласини ўқийсиз.

— БЎЛДИ, комсомолдан кетаман, — суҳбатдошим телефонни қўйдида, тутақиб ўрнидан туриб кетди. Дераза ойнасидан ташқарига қараб, сигарет тутатди. Мен у сал ҳовуридан тушиб олсин, деб индамай ўтирибман. Сигаретни кетма-кет тортгач, ўзи гапга тушиб кетди.

— Бу қанақа гап? Ахир биз талабаларга эртага ўзбек тили байрами бўлади, деб қўйганмиз. Унинг ўрнига эртага шанбалик эмиш?! Соат етти яримда шу гапни айтишди. Мен энди қайси юз билан толибларга бу гапни айтаман. Ахир улар кулмайдими? Комсомолнинг обрўси ҳақида гапирамиз. Нега у кундан-кунга тушиб кетаяпти, деб куюнамиз яна. Унинг обрўсини шундай қилиб ўзимиз тушираяпмиз...

Унга ўша куни ноҳия, шаҳар, вилоят комсомол қўмиталаридан, комсомол Марказқўмидан телефон қилишди. Ҳамма бир гапни қайтаради: «Эртага ҳеч қанақа тил байрами бўлмайди». У эса куюнади. Тушунтиролмайди. Аниқроғи, уни тушунишни исташмайди. Чунки «юқори»дан шундай кўрсатма бўлган.

Дорилфунун комсомол қўмитаси котибининг бу байрамни ҳеч қандай ёмон жойи йўқлиги, кўпчилик хавотирга тушаётган миллатчиликдан мутлақо холи эканлиги тўғрисидаги гапларини эса эшитишни ҳам ўзларига эп кўришмади.

Талабалар эса... уларни ҳам тушуниш керак. Баланд минбарлардан айтилаётган ошкоралик, қайта қуриш, демократия тўғрисидаги гаплар ким учун? Нега бир нарсани айтиб, иккинчи нарсани қилишимиз керак? Ўзлигимизни таниш, тарихимизни ўрганиш, тилимизнинг софлигини таъминлаш — бу ҳеч қачон «сиёсий қалтабинлик» эмас, аксинча.

Котибнинг эса боши қотди.

—Мана, қараб туринг, вақти келиб бундай байрамлар одат тусиға киради. Лекин ўшанда ҳеч ким бу ишлар дастлаб дорилфунунда бошланган эди, афсуски, ўшанда биз бунга қаршилик кўрсатгандик. Энди билсак, ўшанда нотўғри қилган эканмиз, деб хижолат чекмайди. Қайтангга ўшалар «мана биз шу ишларнинг бошида турганмиз», деб кўкрак керишади.

Мен рўзнома ходими, котиб — Отабек Мусаев ҳузурида ўтириб, ўшанда унинг шу гапларини ёзиб қўйган эканман. Шунга ҳам анча бўлибди. «1988 йил 17 декабрь, кеч соат 7 ярим».

Мен ўшанда ўзбек тили байрами ҳақида биринчи репортажни ёзиш ниятида эдим. «Юқори»дан эса Арманистонга ёрдам тариқасида шанбалик ўтказишга «команда» берилди. Комсомол ходимлари кечаси билан ётоқхонама-ётоқхона юриб, шанбалик эълон қилишди. Эртасига айримлар ётоқхона дераза ойналарини артган, у ер-бу ерни супурган бўлишди. Менинг эса ҳайратим ошади. Бунинг нимаси Арманистонга ёрдам?!

Аслида бу тўқиб чиқарилган «ёрдам» эди. Чунки нима қилиб бўлса ҳам, талабаларни чалғитиш, уларни байрамга чиқармаслик керак эди.

Бизнинг сиёсатда, мафкурадаги энг катта хатоларимиздан бири халққа бор гапни тушунтириш, у билан тиллашиш эмас, чалғитиш бўлиб келган. Чунки бу ўнғайроқ, кўп куч ва идрок талаб этмайдиган усул.

Ҳайриятки, энди-энди бу қусурлардан холи бўлаяпмиз. Ўзбек тили байрами эса ўша куни барибир ўтди. Ва мен ўшанда биринчи марта «Ўзбек тилига Давлат мақоми берилсин», «Партия планлари — халқ планлари» эмас, «Халқ планлари — партия планлари» деган шиорларни кўришим эди.

Мени ҳали-ҳануз бир нарса чуқур изтиробга солади. Бир ёқда байрам давом этаяпти, иккинчи бир ёқда эса комсомол, шўро ва фирқа ходимлари туришибди. Улар ёшларни сиёсий ғўрликда, миллатчиликда айблашар, истеҳзо билан тўпланганларга қараб бош чайқаб қўйишар эди.

Тўпланганлар эса уларга амалпараст, тилёғлама деб, нафрат билан қарашар эди. Ҳа, комсомол ҳам, бошқалар ҳам ана шу кунлари борйўқ обрўларига катта путур етказишганди. Ўшанда қоралаб қўйган мақолам барибир рўзнома юзини кўрмаслигига ишониб, ташлаб юборган эканман. Афсус... бу кунлар келишини, келганда ҳам шунчалар тез келишини у пайтда башорат қилиш қийин эди.

Мана, ўзбек тили ўз мавқеини тиклаб олаяпти, иқтисодий мустақиллик энди хом хаёлдан шу куннинг ҳақиқатига айланаяпти, кўп фирқалилик тўғрисида гапирганлар «сиёсий нохушёр» саналмайди. Лекин ўшанда...

Биз мана шундай қилиб бир-биримизнинг асабларимизни ишдан чиқарамиз, бир-биримизнинг пешонамизга ажинлар туширамиз, юракларимизнинг мазасини қочирамиз. Ўзимизнинг ҳар бир қадамимизга ўзимиз тўсиқлар соламиз, кейин иложсиз уни биргалашиб олиб ташлаймиз-да, хурсанд бўлиб чапак чаламиз. Ваҳоланки, ана шу тўсиқни ўзимиз «тўқиб» чиқмаганимизда, манзилимизга бугунгидан кўра олдинроқ етиб борган бўлардик-ку! Ҳаётимиз бундан-да мазмунлироқ, дастурхонимиз бундан-да тўкинроқ бўларди-ку?!

«Ҳечдан кўра кеч» дейилганидек, шунисига ҳам шукр. Лекин мана шу шукрона кунларда мен бир нарса ҳақида оғир-оғир ўйга ботаман.

Юқоридаги ҳур фикрларни энг аввало ёшлар кўтариб чиқишганди. Катталар эса ёшлардан ранжиб, ҳамма айбни комсомолга қўйишарди:

— Комсомол қаёққа қараяпти ўзи?

Минг афсуски, мана шу дақиқаларда комсомолда қатъиятлилик етишмади. Ёшларнинг гапида жон борлигини катталарга тушунтириб беришга ўзида журъат топмади. Сирасини айтганда, ёшларнинг гапида жон борлигига комсомол раҳбарлари ҳам ўшанда унча ишонишмасди. Ишонганлари эса ўзидан қўрқарди.

Бу орада матбуотда, радио-телевидениеда ёшларнинг «сиёсий ғўр талаблари»ни кескин танқид қилиш маъракаси бошланди. Менга яна бир нарса алам қиладики, ўшанда бу маъраканинг бошида турган катталар, отдан тушса ҳам, эгардан тушмаган кекса мансабдорлар, юқорига яхши кўриниш учун ўзини «интернационалист» (ҳа, интернационалист, байналмилалчи эмас) деб билган амал эгалари не гапларни айтишмади. Агар ким сўзларимга заррача шубҳа қилса, ўша пайтлардаги рўзнома-жаридалар тахламларини бир кўтарсин.

Ўша кезларда рўзномада ишлаган оддий бир журналист сифатида неча юзлаб мақолалардан давлат мақоми ҳақидаги фикрларни олиб ташлашга мажбур бўлганимизни жуда яхши эслайман.

Шукроналар бўлсинким, ҳозирги раҳбарият бу шунчаки ёшларнинг бемаъни хаёллари эмас, бу ҳаёт тақозоси, давр талаби эканлигини ҳис қилиб рўйхушлик бергач, ҳалиги кишилар энди ёшларга бош бўлишга уриниб қолишди, рўзнома-ю, ҳаво мавжларида ўзбек тилига Давлат мақомини бериш тўғрисида кўкракларига уришди.

Улар ҳозир ҳам турли комиссиялар сафида давлат тилига ўтиш ҳақида гапиришаяпти, мақолалар ёзишаяпти, лекин ҳеч ким «бу ишни ёшлар-комсомоллар бошлаган эди, уларга минг раҳмат» демади.

Агар ўшанда комсомол чинакамига қатъият кўрсатганида, юқорининг тазйиқидан қўрқмаганида, тил байрамларида четда туриб, рўйхатлар тузмаганида, аксинча, дадил ўртага чиқиб, ёшларга қўшилганида, мана бугунги хушнуд кунларда ҳамма раҳмат унга тегарди.

Буни унинг ўзи ҳам англаб етганди. Энди бундай имконни бой бермаса керак.

Ҳозир эса комсомол Марказқўмида ишни Давлат тилига ўтказиш бўйича тадбирлар тузилаяпти...

* * *

Бир неча йиллар бурун комсомол-ёшлар бригадаси ҳақида ёзгандим. Бригаданинг чиндан ҳам ишлари яхши эди. «Нима учун комсомол-ёшлар бригадасига бирлашдинглар» деб сўрадим бошлиқдан. У бундай саволни кутмаган экан шекилли, бироз довдираб қолди.

— Тўғриси, бизни бирлаштиришди, — деди.

— Бундай бригаданинг бошқалардан нима фарқи бор?

— Ҳеч қанақа фарқи йўқ. Комсомол-ёшлар бригадаси бўлсак ҳам, бўлмасак ҳам биз шу ишни барибир қилган бўлардик.

Орадан бир муддат ўтиб яна ўша томонларга йўлим тушди. Бригадирни суриштирсам «Э, у кўтарилиб кетган» дейишди. Ноҳия комсомол қўмитасига иккинчи котиб бўлиб ишга ўтибди. «Энди у мафкура масалалари билан шуғулланади» дейишди.

Азбаройи янги мафкура ходимининг бир суҳбатини олай, деб унинг олдига бордим.

— Ёшларни коммунистик руҳда тарбиялаш билан шуғулланаяпмиз. Кўплаб комсомол-ёшлар бригадалари тузганмиз. Улар Озиқ-овқат программасини бажаришга катта ҳисса қўшаяптилар, — деди у бийрон.

Мен эса агрономдан чиққан мафкура ходимининг гапларини эшитиб ўйланиб қолдим.

Мафкура нима ўзи? Соҳами? Агар у соҳа бўлса, унда уни эгаллашдан осони йўқ экан-да?! Бизда мафкура соҳасида хоҳлаган киши ишлаб кетаверади. Агроном ҳам, тарихчи ҳам, журналист ҳам. Муҳими тил билса, гапга чечан, уддабурро бўлса бўлгани.

Бизда математикага ихлосмандлар ёшликдан математика мактабида ўқийди, кейин институтларнинг шу факультетларида таҳсил олади. Физиклик учун ҳам, машшоқ бўлишга-ям. Лекин мафкура соҳасида ишлаш учун бундай мунтазамлик шарт эмас. Чунки хоҳлаган кишини бу ишга қўйса, уддалаб кетаверади(!?).

Бизнинг ҳамма фожиаларимиз шунда эмасми?! Турғунлик ботқоғига ботиб қолишда иқтисодчиларнинг ҳам, инженер-техникларнинг ҳам айби бор. Лекин энг катта хато ўша йилларда бизда мафкура иши нотўғри йўлга солинганлигида. Иқтисод ҳам, сиёсат ҳам ана шунинг касрига қолди.

Ёки кўпинча бу соҳага аёлларнинг тортилиши ҳам кишида ҳар хил фикр уйғотмайдими?

Бу ҳақда жуда узоқ гапириш мумкин. Мен хорижда бу ишга қанчалик эътибор қилиниши, қандай ўқитилиши ҳақида жуда кўплаб рўзнома қирқимларини йиққанман. Уларни гапириб беришдан ҳожат бормикан? Ахир ҳаммамиз ҳам бу масала «у ёқда» биздан кўра яхши йўлга қўйилганини биламиз-ку?

Ягона таклифим — дорилфунунлар қошида мафкура факультетлари очиш керак. Ўшанда бизда журналистдан, инженердан, ўқитувчидан «чиққан» мафкурачилар эмас, ҳақиқий, профессионал мафкурачилар пайдо бўлади.

* * *

Қайта қуриш шарофати билан илгари бир кунда «юмалоқ ёстиқ» қилиб келинган сайловлар энди икки қайта, уч қайта ўтказилмоқда.

Маҳалла аҳлини ана шундай учинчи марта тонг саҳарда карнай-сурнайлар уйғотганда, бир қўшним иккинчисига зорланди:

— Жонга тегди.

— Ие, қизиқ одам экансиз-ку, сайлов қанча кўп такрорланса, яхши эмасми?

Биз ҳайрон бўлиб унга қарадик.

— Ойлаб «очеред»да туриб ололмаган нарсаларингизни бир зумда харид қиласиз-да. Яхшиси, уйга кириб каттароқ сумка-пумка олволинглар.

Чиндан ҳам сайловга ҳеч ким сумкасиз чиқмай қўйибди...

* * *

Ва ниҳоят, эски ўзбек имлосини ўрганиш тўғрисида орзулар амалга оша бошлади. Бунинг учун курслар, мактаблар очилмоқда, китоблар қўлланмалари яратилмоқда.

Лекин намунча қиммат улар?! Ўз элини саводхон қиламан, деган юртларда, ўз келажагини ўйлаган мамлакатларда бу иш бепул қилинадику!

Ёки бизда савоб ҳам ҳамёнга қараб бўладими?

* * *

Ижроқўмдан телефонограмма келди: «Комсомолда иш юритишни Давлат тилига ўтказиш бўйича қилинган ишлар, амалга ошириладиган тадбирлар ҳақида ахборот беринглар». Комсомол ходимлари аввал ахборотни рус тилда тайёрлаб, сўнг сал тил биладигани Давлат тилига ағдарди.

Ижроқўмга сим қоқиб, ахборот ўқий бошланган эди ҳамки, телефоннинг у томонидан норози овоз эшитилди:

— Ие, нима деяпсизлар ўзи?! Ахборотни рус тилида беринглар!..

Бизда Давлат тили мана шундай қилиб амалга ошади..

* * *

«Ҳурматли А. Аҳмедов! Биз томонга бир келиб кетсангиз. Сизни депутатликка кўрсатмоқчимиз». Мен бундай хатларни Наманган, Қашқадарё ва Бухородан олдим. Лекин биттасигаям бормадим. Боролмадим. Биринчидан, ҳали ўзимни бундай илтифотга лойиқ билмайман. Иккинчидан, борганимда ҳам маҳаллий тўралар қучоқ очиб кутиб олмаслигини, «шаҳардан келган бу пўримни бир томошасини кўриш» учун минг хил ҳийла-найранг ўйлаб топишларига ақлим етарди. Уларга қарши курашишга эса ҳали ўзимни тайёрман деб айтолмайман.

Гап эса бошқа ёқда.

У спорт ҳақида боради. Баҳоли-қудрат бу мавзуда қалам тебратиб келаяпман. Бир ҳамкасбим «Ҳозир қайта қуриш, ошкоралик даври катта масалалар ҳақида ёзиш керак, спортдан ёзиб обрў орттириб бўлармиди?» деб қўяди.

Мен эса катта масалалар қолиб, ҳадеганда яна шу ҳақда ёзаман. Ёзганларим одамларга маъқул бўлаяпти деб кафолат беролмайман, лекин уларни лоқайд қолдирмаётганлари ҳам аниқ. Ўтган йили шахсан ўзимга мингдан ошиқ хат келди, буни мақтаниш учун айтаётганим йўқ аслида қаламкашнинг мақтанадиган бошқа нарсаси ҳам йўқ-ку, аксинча, юқоридаги гапларнинг исботи учун келтирдим, холос.

Одамлар ўз хатларида янги-янги мавзулар айтишади, ўзларини қийнаётган муаммоларга ойдинлик киритиб беришни сўрашади, у ёки бу спортчининг тақдири билан қизиқишади. «Миллий спортимиз қачон оёққа туриб кетади?» деб савол қуйишади.

Мен эса уларга нима деб жавоб ёзишни билмайман. Уларни умидлантирадиган гаплар айтишга асосим, ёлғон гап қилишга эса ҳаққим йўқ.

Қайта қуриш ола-таъсирлари, суронлари одамларни чарчата бошлади. Улар сиёсатдан, бўм-бўш пештахталардан, навбатда туришлардан зерикишди. Улар жиндай ўзларига келиб олгилари, кўнгилдаги гапларни ўқигилари, бироз ҳордиқ чиқаргилари ҳам келмоқда. Лекин биз бунга унча эътибор қилмаяпмиз. Ёзганимиз, ўқиганимиз, айтар гапимиз ҳам — ўлганларни безовта қилиш, раҳбарларга тош отиш, қўшниларни ғийбат қилиш бўлиб қолди. Ана шундай машмашалар ичида кишиларнинг юрагига жиндай нур, илиқлик, умид олиб кирадиган, кўтаринкилик бахш этадиган нарса, бу — спортдир. Ишдан чарчаб қайтган механизатор кечки овқатга ҳам қарамай, қишлоқ стадионига чопади, сиёсатдан чарчаган шаҳарлик ҳам кечқурун сессия «талошларини» эмас, спорт кўрсатувини томоша қилади.

Чунки ўзбек халқи жуда спортсевар халқ. Улар учун спорт айримлар ўйлайдиган арзимаган, енгил-елпи иш эмас. Спорт кўпчилик учун бу дилгир ҳаётда ягона таскин. Улар армонлари, нотавон ҳаёт ташвишларидан ўзларини спорт орқали халос этишади.

Лекин бизда спортга шунга яраша, етарли эътибор қилишаяптими? Афсуски йўқ.

Қашқадарёлик ашаддий спорт мухлиси У. Йўлдошев ёзади: «Баъзан ўзбекистонлик эканлигимдан хафа бўлиб кетаман. Чунки шундай юрт бошқа қардош жумҳуриятлар орасида спорт мавқеини тобора йўқотиб бормоқда. Украина, Белоруссия, Гуржистон ва яна кўплаб жойлардаги ишқибозларга ҳавас қиламан. Чунки уларда мақтанса арзигулик спортчилар, натижалар, ғалабалар бор. Бизда-чи? Ҳозир ўзбек спортининг иттифоқ ва халқаро обрўси деярли қолмади. Ахир бунга қанча чидаш мумкин?»

Менимча, бу инқирознинг бош сабаби — жумҳуриятимизда спортга эътибор кескин камайиб кетган ва бу соҳани чиндан ҳам шу иш учун қайғурадиган, малакали мутахассислар бошқармаяпти.

Кўпдан бери жумҳурият спорт қўмитаси фаолиятидаги камчиликлар, амалда қайта қуриш юз бермаётганлиги, ўзбек спорти тобора орқага кетаётганлиги ҳақида куйиниб ёзиб юраман. Улар эса пинак бузгилари келмайди ёки юқори оҳангда, маъмурий-буйруқбозлик руҳида норозилик билдиришади, турли доирада қўнғироқбозлик бошланиб кетади.

Энг охирги марта ўтган йили 16 декабрда қўмита раҳбарларига очиқ хат ёзишга мажбур бўлдик. 22 декабрь куни жумҳурият спорт қўмитаси раисига ушбу мақола юзасидан тадбирий чоралар кўриш ва бу ҳақда бир ой муддатда редакцияга жавоб йўллашни сўраб хат жўнатдик. Жавоб бўлмади. Шу йил 5 февралда яна эслатма юбордик. Афсус, сас-садо бўлмади яна. Бу билан улар нима демоқчи? «Қўлингдан келганини қил. Барибир ҳеч нарса бўлмайди» демоқчими? Агар шундай ўйлашса, янглишишади. Бу битта мени ёки рўзномани назар-писанд қилмаслик бўлса, чидаса бўлади. Лекин бу спортни жони-дилидан яхши кўрган, ҳаётдаги бор-йўқ юпанчи деб билган, ўз юртидан лоақал турғунлик йилларидагичалик машҳур «юлдуз»лар чиқмаётганидан азият чекаётган халққа нисбатан ҳурматсизлик бўлса-чи? Ахир, Абдураимов, Красницкий, Раҳматуллаев, Ан, Фёдоровлар, Собир Рўзиев, Руфат Рисқиев, Эркин Шагаевларнинг юксак натижалари «қўшиб ёзиш» эмасди-ку! Нега унда ҳозир бундайлар йўқ.

Майли, бу спортимиз тегирмонини юргизиб турганларнинг виждонига ҳавола. Лекин кўпчиликнинг раъйини қайтариш, кўнглини қолдириш ҳеч қайси замонларда — хоҳ турғунлик бўлсин, хоҳ қайта қуриш бўлсин — яхшиликка олиб бормайди.

Дарвоқе, яқинда Ўзбекистон ССР Олий Шўросининг сессиясида қўмитага янги раис сайланди. Биз ва ниҳоят ишлар ўз ўрнидан силжишига умид қиламиз.

Лекин мен фақат шунигина айтмоқчи эмасман. Демоқчиман-ки, юртда қандай муаммо кўндаланг бўлса, унга жумҳуриятнинг олий раҳбарияти эътибор қилмас экан, ҳеч қандай, натижа бўлмайди. Буёқда сиз-у биз, «дод» деб аюҳаннос солганимиздан наф чиқмайди. Спорт ҳам бундан мустасно эмас. Ҳозирча эса раҳбариятимиз шу куннинг бошқа долзарб масалалари ичида қолиб, негадир спорт ҳақида астойдил қайғура олишмаяпти чоғи.

Лекин биз бир нарсани чуқур ҳис қилишимиз керак. Агар ҳаётимизни тубдан янгилаймиз, мамлакатимизни иқтисодий жиҳатдан бақувват қиламиз деб астойдил бел боғлаган эканмиз, нафақат маънавий баркамол, балки жисмоний соғлом кишиларни ҳам тарбиялашимиз керак.

Жуда кўплаб хорижий мамлакатлар бу ҳақиқатни аллақачон чуқур англаб етишган, улар спорт ва жисмоний тарбияни ҳеч маҳал иккинчи даражали деб қарашмайди ва бунинг учун маблағни аяшмайди. Мисол учун Қўшма Штатлар ҳар йили бу мақсадларга 50 миллиард доллардан ошиқ пул сарф қилади. (Биз эса бу рекордни тескари томондан эгаллаганмиз). Зеро, бизда бошқа рекорд бор — ҳар йиллик касаллик туфайли 5 миллион киши ишга чиқмайди, бу эса 70 миллиард сўм иқтисодий зарар деган гап. Ана энди ўзингиз хулоса чиқариб олаверинг.

Мен кейинги ўн йиллар мобайнида жумҳурият партия-ҳукумати спортни ривожлантириш бўйича махсус қарорлар қабул қилганини, Марказқўм Бюросида бу борадаги муаммолар муҳокама этилганини эслолмайман.

СССР халқ депутатлари ичида Рогатин, Сисоев, Фирсов, Карпов, Власовларнинг борлигини ҳаммамиз биламиз. Лекин улар ичида юртимиздан бирорта ҳам спорт куюнчаги йўқлигини ҳам биламиз.

Буни ҳам қўяверайлик. Ўзбекистон ССР халқ депутатлиги ва маҳаллий Шўроларга сайловлар поёнига етди. Умуман бу сайловлар чинакам демократия нишоналари эканлигини эътироф этган ҳолда, бир нарсадан изтироб чекаман. 500 га яқин жумҳурият парламентидаги вакилларимиз ичида бирорта ҳам спортчи ёки спорт идоралари хизматчилари йўқ.

Хатлар эса тўхтовсиз келиб турибди. «Пахтакор»га нима бўлди?», «Бинокор» тикланадими?», «Рисқиев ҳали ҳам ишсизми?», «Андижанка» тарқатиб юборилгани ростми?, «Ўзбек спорти ўзини ўнглаб оладими?», «Миллий кадрлар наҳотки йўқ?!»..

Уларга эса жавоб бериш керак. Лекин ким жавоб беради?..

БУ ОРАДА эса СССР спортининг олий лигасидаги энг сўнгги умидларимиздан бири — Тошкентнинг «Автомобилист» волейболчи қизлари ҳам қуйи лигага «йўлланма» олди...

Хориждан хабарлар

Телетайп лентасидан

● ГАВАНА. АҚШнинг Куба шарқида жойлашган Гуантанамодаги ҳарбий-денгиз кучлари базасига Американинг учта ҳарбий кемаси келди, деб хабар қилди жумҳурият инқилобий қуролли кучлари вазирлигининг органи «Бастион» рўзномаси.

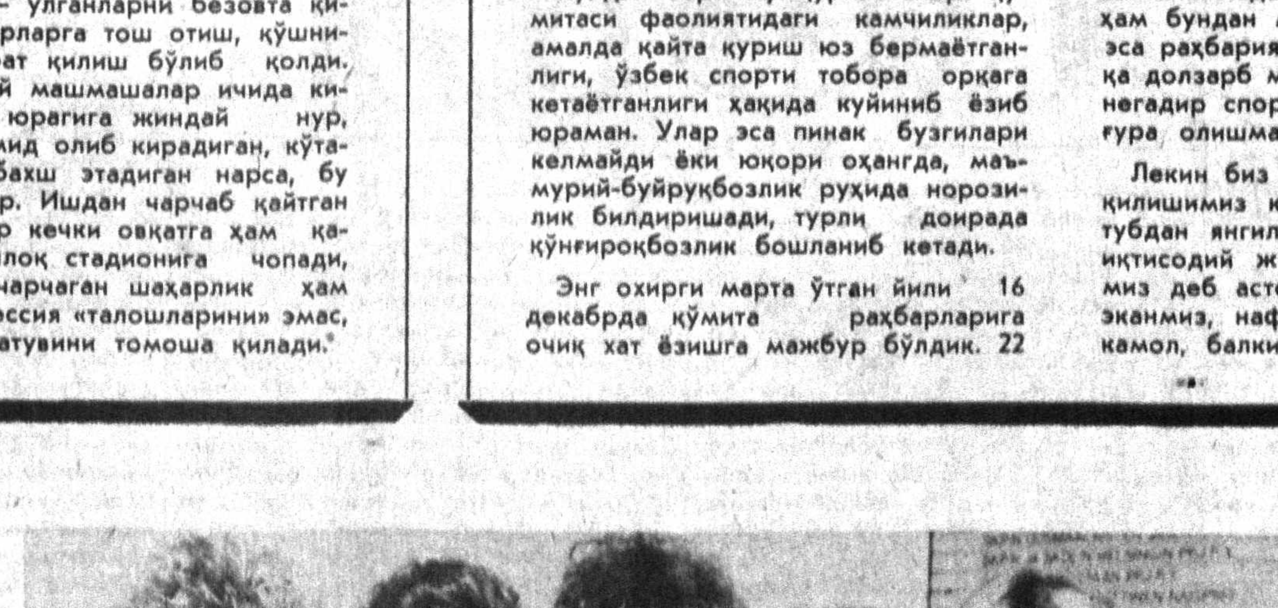
Учала кема ҳам ракета қурилмалари ва артиллерия қуроллари билан жиҳозланган, крейсерда эса иккита жанговар вертолёт ҳам бор.

Бу кемалар келгач, Гуантанамо кўрфазидаги Америка ҳарбий кемаларининг сони тўққизтага етди. АҚШ ҳарбий-денгиз кучларининг бу базаси, деб таъкидлайди «Бастион», май ойида Пентагоннинг Кариб денгизида, Куба соҳилларининг бевосита яқинида кенг миқёсли ҳарбий машқлар ўтказиш учун плацдармлардан бири бўлиб хизмат қилди.

● ЛОНДОН. Буюк Британияда қиймати беш фунт стерлингдан иборат янги пул муамолага чиқарилди. Бу пулни чиқариш билан Англия банки тўрт йилга мўлжалланган ислоҳотни амалга оширишга киришди. Ислоҳот давомида пул янги ўн, йигирма ва эллик фунтли пулларга алмаштирилади. Қимматга тушадиган бу кенг миқёсли тадбирни ўтказишдан мақсад сохта пул чиқарувчиларга зарба беришдир. Англия банки раҳбарларининг гапларига қараганда, сохта пул чиқарувчилар ҳозир муомиладаги пулни ясаш осонлигидан фойдаланиб ўз фаолиятини авж олдириб юборди. Янги қоғоз пулларда алоҳида белгилар ва деталлар кўп бўлиб, сохта пулларни ҳақиқий пулдан фарқлаш осон бўлади.

● ТЭРНБЕРИ (Шотландия). Бу ерда НАТО кенгашининг ташқи ишлар вазирлари иштирокидаги сессияси очилади. Сессия қатнашчилари СССР билан АҚШ раҳбарлари ўртасидаги олий даражадаги учрашув якунларини, Шарқ билан Ғарб ўртасидаги муносабатларни, қуролсизланиш муаммоларини, айниқса, оддий қурол-яроғлар ва қуролли кучларни қисқартириш соҳасидаги муаммоларни, янги халқаро вазиятда НАТОнинг роли ва стратегиясини муҳокама қиладилар.

(ТАСС).

Финляндиядаги ёш мусиқа шинавандалари ўртасида «Бит» (суратда) гуруҳи энг оммавийлик касб этган. Ғарбий Европа матбуотининг фикрига кўра, мамлакатнинг ана шу истеъдодли гуруҳи туфайли Ғарбнинг мусиқа олимпияси янада мустаҳкамланмоқда. «БИТ»дан кейин мусиқа ишқибозларининг тилига тушгани «ФРИ» («Озодлик») бўлиб, 1990 йилда Еврокўрсатув мусиқа фестивалига махсус тайёргарлик кўрган.

ЛЕХТИКУВ сурати (ТАСС).

Ранг-баранг олам

Девордаги хазина

● ГДРдаги қадимий Любень шаҳрида қурувчилар эски уйни бузишаётиб, камдан-кам учрайдиган воқеанинг гувоҳи бўлишди. Ишчилардан бири қўлидаги тўқмоқни деворга зарб билан урганида, буни қарангки, ёрилган жойдан худди шаршара сингари тангалар туша бошлади. Курувчи ердан топсанг санаб ол, деганларидек, эринмасдан 350 та олтин ҳамда 20 минг кумуш тангаларини бирма-бир санаб чиқди. Деворга беркитилган бу хазина, олимлар фикрича, 1500 йилда зирҳ этилган экан.

Сувости бульдозери

● ЧЕХОСЛОВАКИЯЛИК мутахассислар Лабе дарёсида сувости ишларини бажарувчи бульдозерни синовдан ўтказишди. Компьютер ёрдамида бошқариладиган бульдозер етти метр чуқурликдаги турли ишларни бажариши мумкин.

Хўроз яна йўқолди

● ЖАҲОНГА машҳур бўлган бременлик мусиқачилар ватани — ГФРнинг Бремен шаҳрида эртак қаҳрамонлар ҳайкалчалари билан безатилган фаввора бор. Ундаги ҳайкалчалар орасидаги хўрознинг ҳеч омади келмади-да! Биринчи марта хўроз 1957 йилда ўғирланди. Узоқ қидирувдан кейин ҳайкал савдо кемаси хоналаридан биридан топилди. 1963 йили ҳайкал яна ўғирланиб Марказий вокзалдаги лифтга ташлаб кетилди. Яқинда бечора хўроз яна йўқолди, қидирув ҳозирча натижа берганы йўқ.

Янги шеърлар

ТОПОЛМАСМАН

(ҲУВАЙДО ҒАЗАЛИГА НАЗИРА)

Дуторим, дилга сендан ўзга бир ҳамдам тополмасман,
Садоқат бобида сендек вафоли маҳрам тополмасмен.
Дил оқ тортди меҳрсиз дўст бошга солган ситамлардан,
Аламлардан кетарга сийнаи олам тополмасман.

Айлабон хор ўзгаларни оёқ остида кўрсатма,
Оёқ остига тушмовчи бани одам тополмасман.
Бу ҳаётда неча-неча ажаб зотлар хато қилди:
Надоматли кишилар хотирини жам тополмасман.

Гар хиёнат етса кўнглинг инонган ёру-дўстлардан,
Бу қалб йиғлар, нетай, шоду-хуррам тополмасман.
Дуторим, эй ҳаддона, меҳрли дўсту-сирдошим,
Бу кеч сен нола қилдинг: — кўнглингга малҳам тополмасман.

Ҳаёт бизга бағир берди, сабр бердию, дард берди,
Дарди йўқ кимсаларнинг кўзларида нам тополмасман.
Дуторим, ушбу куи мунгли-мунгли афғон чекар бўлдинг,
Ҳакимий, чун ўзимни лаҳзае бегам тополмасман.

ЖАНГЧИ НИДОСИ

Она тупроқ... Шу
заминнинг
ардоғида
мен эр етиб
севинчларга тўлганман.
Она тупроқ...
Шу тупроққа
бир замонлар
Кўйиб онам...
гўё бирга
ўлганман.
Она тупроқ...
Уни дея
шаҳид ётам!..
Меҳрин қалбга
гўдакликдан солганман.
Она тупроқ...
вужудимдир
Тенгсиз жангда
Ватан дея
Мен ҳам тупроқ
бўлганман!..

Сайдулло ҲАКИМОВ.
Жиззах вилояти.

ЯНГИ МАГАЗИН

КОМСОМОЛ ноҳиясининг маркази — Наврўз посёлкасида очилган магазинга томорқалардан йиғиштириб олинган сабзавот бозор нархларидан арзонроқ нархлар билан келтирилади.

Нархнинг арзонлигидан деҳқонлар зарар кўрмайдилар. Гап шундаки, ноҳия тайёрлаш идораси улардан томорқада етиштирган маҳсулотларни қабул қилиб олиб, эвазига тақчил молларни харид қилиш имконини бермоқда.

Сирдарё вилоятининг бошқа ноҳия марказларида ҳам ана шундай магазинлар очилади.

БУ ШУНДАЙ БИР ЧАМАНКИ...

Комилжон санъатда ўзининг қўшиғини, ўзининг овози-ю сози, ўзининг айтим ва чертим услубларини, дилларга хуш ёқадиган оҳангини ахтара бошлади. Кўп изланди, кўп машқ қилди, йиллар ўтгани сайин овозини «рандалаб» борди. Қўшиқнинг ҳам вергули, нуқтаси бўлади, ахир! Сўзни бузмай, ҳар бир сатрдаги вазифасига кўра ниҳоятда ўрнига қўйиб, аниқ қироат билан айтиш санъаткор ютуғининг, ижрочилик маҳоратининг муҳим шартларидан бўлиб, бу «сир асрор» ҳам ёш ижодкор маҳоратининг фазилатига айланди.

У замонавий куй ва қўшиқларга унчалик қизиқмайди. Ўзимизнинг ўзбек классик қўшиқларимиз жон-жонига сингиб кетган. Масалан, Навоийдан «Талқини наво», «Хоразм дугоҳи», Огаҳийдан «Феруз—1», «Феруз—2», «Оразибам», «Сайри наво», Машрабдан «Кажҳанг сувора», Ферузадан «Таронаи наво», Ҳофиздан «Чоргоҳ» қўшиқларини айтади. Бу қўшиқларни кўплаб таниқли ҳофизларимиз ижро этишган, албатта. Лекин мана шундай қўшиқлар авлодлардан авлодларга ўтиб бораверши керак. Буни ҳақиқий санъаткор тўғри тушунади, албатта.

Комилжон Аваз Ўтар, Эркин Воҳидов, Восит Саъдулла, Ошиқ Эркин, каби шоирларнинг кўпгина битикларини куйга солиб қўшиқ қилган.

Албатта у ўзидан-ўзи санъаткор бўлиб қолгани йўқ. Гарчи уч-тўрт ёшлигида доира чалишни ўрганиб олган, ўқувчилик йилларида бадиий ҳаваскорлик тўгаракларида анча машқлар қилган бўлса-да, ўзини санъатдек сирли оламдан анча йироқ деб биларди. Шу боис санъат сирларини ўрганишга бўлган ташналик уни мактабдан сўнг, яъни 1974 йили Урганч шаҳридаги Матюсуф Ҳарратов номидаги мусиқа билим юртига етаклади. Ашула бўлимида сабоқ ола бошлади. Унга ҳофиз Матназар Худойназаров (ҳозир М. Қориёқубов номидаги Ўзбекистон Давлат филармонияси солисти) устозлик қилди.

Устоз таълимини олмаган киши минг иқтидорли бўлмасин, аро йўлларда қолиб кетиши тайин. Бунга ҳаётдан кўплаб мисоллар келтириш мумкин.

Комилжон марҳум бастакор Абдушариф Отажонов (билим юртининг директори эди), Хоразм телерадиоси қошидаги мақомчилар ансамблининг бадиий раҳбари, машҳур ҳофиз Отажон Худойшукуровларни ўз устозлари деб билади.

— Комилжон одамийлик борасида аъло, ҳофизликда бекаму-кўст, ўз устида кўп ишлайди. Ўзбек классик куй ва қўшиқларини жон-дилидан севади. У санъатга катта масъулият билан қарайди. Шунинг учун ҳам уни яхши кўраман. Ёшларимиз орасида Комилжонга ўхшаганлар кўпроқ бўлишини истайман.

Устоз ўз шогирди ҳақида бундан ортиқ яна нималар дейиши мумкин?

Маданият тарих, адабиёт ва санъатга муносабат билан узвий. Шу маънода ўз халқининг тарихи, санъати ва адабиётидан воқиф бўлмаган кишини, у ким бўлишидан қатъи назар, маданиятли деб айтолмаймиз. Ҳолбуки, орамизда мана шундайлар ҳам кўп.

Комилжон Сафарбоев ҳақида ёзиш шартмиди? Ахир у ҳали оддийгина ҳофиз, холос-ку! Хизмат кўрсатган, халқ артистлари тўғрисида ёзиш — бу бошқа гап.

Йўқ. Биз кўпинча ана шундай нотўғри фикрларнинг қули бўлиб қоламиз. Кўп нарсаларни катталардан, машҳур казо-казолардан кутамиз. Ҳолбуки, катта бўлмаган, машҳур бўлиб улгурмаган кишиларда ҳам ақлли фикрлар кўп. Уларнинг орасида унча-мунча машҳурларни доғда қолдирадиган кишилар ҳам талайгина.

Комилжон Сафарбоев ана шундайлардан. Унинг яна бир фазилати бор. Вилоят комсомол қўмитаси томонидан уюштириладиган тадбирларда фаол иштирок этади.

— Ахир санъат ким учун? — дейди у. — Халқ учун. Ёшлар билан учрашувлардан завқ оламан. Қўлимдан келганча классик куй-қўшиқларимиз сеҳрини уларнинг қалбларига жо этишга ҳаракат қиламан.

Комилжон Урганч ноҳияси маданият бўлими қошида ташкил этилган «Дилрабо» ашула ва рақс дастасида ишлайди. Айни пайтда ҚҚАССР Нукус филармонияси қошида ташкил этилган «Жайҳун шамоллари» ширкат дастаси билан ҳам ҳамкорлик қилади. Бу дастага машҳур ҳофиз Отажон Худойшукуров раҳбарлик қилади. Бугун «Жайҳун шамоллари» жумҳуриятимиз сарҳади бўйлаб эсмоқда. Одамларга шодлик, эзгулик улашмоқда.

Эркин МАДРАҲИМОВ,
Ҳайдар АКБАР.

«КАМАЛАК»

ДАМ ОЛИШ САҲИФАСИ

«ПАХТАКОР» — «ШИННИК» — 3:0

«Қанийди, «Пахтакор»имиз доим мана шундай ўйин кўрсатса, чарчоғинг ёзилиб, кайфиятинг аъло бўлиб уйингга қандай етиб олганингни билмайсан киши»... Ҳақиқатан ҳам командамиз бу гал ажойиб ўйин кўрсатди.

Биринчи таймни синчковлик билан кузатган мухлислар бўлса, «ярославлликлар Олмаотадагидек яна дуранг ўйнашга қарор қилишган шекилли» деган фикр борлиги сир эмас. Лекин футбол олами ҳам баҳорнинг ҳавосига ўхшайди. Ишонаверинг, машҳур кароматгўй Ванга хола ҳам бу ўйиннинг қандай натижа билан тугаши ҳақида жўялироқ гап айтолмаган бўларди.

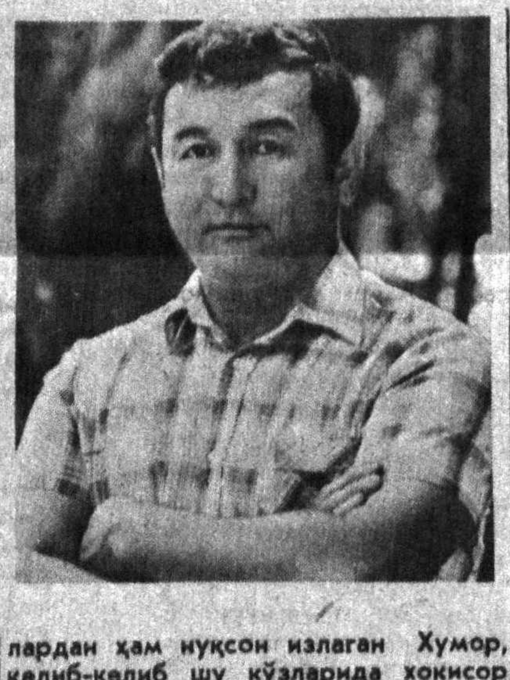
Тан олиш керак, ўйиннинг иккинчи бўлимида Яновский умуман «ўйнамади». Бу унинг «айби» эмас. Ҳамма «айб» «Пахтакор»чиларда... Қосимов, Денисов, Билолов, ҳатто баъзан ўзи ҳужумга ташланаётган Бондаренко ҳам жон куйдириб ўйнашди. Мухлисларни алдаб бўлмайди. Ким қандай ўйнаганини стадионга тушган мухлисларнинг тортишувларидан, баҳсларидан билиб олиш мумкин. «Жон куйдириб ўйнаётган Пятницкий ҳеч «очилмаяпти-да» ёки «Оганесян икки таймли «жанг»да толиқиб қолаётганга ўхшайди». Бу зукко мухлисларнинг соддагина, лекин адолатли эътирофи...

Энди шу турнинг бошқа ўйинлари натижалари билан танишинг: «Зенит» — «Динамо» Сх —2:0, «Нефтчи» — «Кубань» — 3:0, «Металлург» — «Тирас» — 2:0, «Ростсельмаш» — «Котайк» — 1:0, «Динамо» Ст — «Спартак» — 0:3, «Қайрат» — «Геолог» — 2:0.

МУСОБАҚА ЖАДВАЛИ

	У	Ю	Д	М	Т	О
«Спартак»	12	8	3	1	26—5	19
«Динамо» Ст.	13	7	3	3	19—15	17
«Металлург»	12	6	5	1	12—3	17
«Локомотив»	10	6	3	1	13—5	15
«Қайрат»	13	6	3	4	17—12	15
«Пахтакор»	13	6	3	4	19—15	15
«Шинник»	13	5	5	3	16—11	15
«Нефтчи»	11	4	4	3	18—13	12
«Геолог»	12	4	4	4	10—12	12
«Факел»	11	4	3	4	13—11	11
«Зенит»	10	4	3	3	10—9	11
«Ростсельмаш»	13	4	3	6	13—20	11
«Котайк»	12	3	5	4	10—20	11
«Таврия»	10	0	9	1	3—4	9
«Динамо» Сх	9	3	2	4	3—6	8
«Локомотив» Г.	11	2	4	5	7—14	8
«Нистру»	11	1	6	4	11—19	8
«Тирас»	11	1	6	4	6—14	8
«Кубань»	11	1	2	8	3—20	4
«Кузбасс»	11	0	2	9	4—16	2

Ёшлар ижоди

Рашид АСЛОНОВ Бухоро вилоятининг Пешку ноҳиясида туғилган. Тошкент давлат дорилфунунининг журналистика факультетини тугатган. Айни пайтда Тошкент олий партия мактаби тингловчиси.

Ҳикоя ва шеърлари жумҳурият матбуотида эълон қилинган.

АЁЛ ҚАЛБИ

ҲИКОЯ

«Кечир мени, Хумор, айб менда», — у мунгли дўппайган қабрга термулган куйи лабларини маҳкам сиққанича фикран шундай дейди. Қабрдан садо чиқмагач, йигитнинг киприклари орасида ёш ҳалқаланиб, томоғига тиқилган тошдек нарсани қулт этиб ютинди. Қуюлиб келаётган кўз ёшларини зўр-базўр тийиб;

— Хумор, кечир, айб менда, — дейди ялинч оҳангда. Бу сафар унинг синиқ шикаста овозини момақалдироқнинг кучли гумбурлаган саси аралаш, қабристоннинг қибла томонидаги жийдазордан бойўғлининг даҳшатли шақиллаши босиб кетди.

...Улар бир курсда ўқишарди. Хумор атлас кўйлак кийиб, қўнғир сочларини боши устига турмаклаб, устидан капрон қийиқча танғиб юрадиган сарвқомат қиз эди. Группада энг чиройли, зукко, мағрур қизлардан бири — Хумор ҳисобланарди. У ҳеч ким билан гаплашмас, ҳатто қиё боқмас, йигитлар ҳам унга сўз отишга журъат этолмасди.

Самад бўлса қуёшда пишган, бўйнининг йўғонлигидан зўрға ўгирилиб қарайдиган суяги бузуқ, дўнг пешона йигит. Унинг номи ҳамиша группа деворий газетасининг «Қалампир» бўлимида катта-катта ҳарфлар билан ёзилиб турарди. Самад дарсда аҳён-аҳёнда кўринар, баъзан ҳафталаб қорасини кўрсатмай, «касал бўлдик» деб справка тўғрилаб келар, сессия бошланди дегунча унга-бунга ялиниб-ёлвориб имтиҳонлардан бир амаллаб ўтиб оларди-да, яна уни ўчарди.

Муҳаббатнинг кўзи кўр бўлади, деганлари рост гап экан. Бўлмаса, унда-бунда учраган тагли-тугли йигитлардан ҳам нуқсон излаган Хумор, келиб-келиб шу кўзларида хокисор ифода зоҳир бўлган, қўлларини доимо кўксига қўйганича етти ёт бегонага ҳам қуллуқ қиладиган Самадни яхши кўриб қолармиди.

Кунлар ҳафталарни қувлаб, висол онларининг сархуш дамлари билан ўтиб кетди. Ҳал қилувчи давлат имтиҳонлари бошланиб, беш йил анаъмана дегунча ортда қолди. Ўз шодликлари билан маст бўлган Хумор ҳамма ошиқлар каби қиладиган ишини ҳам, юрадиган йўлини ҳам билмай гарангсиб қолганди. Фақат Самад бўлса бас. Усиз ҳаётнинг қизиғи йўқ. Тақдир-насиба экан, Самадга боғланиб, шаҳарда қолишни ўзига ихтиёр этди. Ҳеч вақт ота-онанинг юзига тик қарамайдиган, сўзини икки қилмайдиган қиз, муҳаббат нашъаси билан карахт бўлиб, дилидаги бор гапни айтган эди. Ўшанда, ойиси уни бағрига босганича, уввос солиб йиғлаганди, сўнг титроқ қўллари билан унинг тақим ўпар сочларини силаб:

— Майли, қизим, — деганди маъюс оҳангда. — Қаерда бўлсанг ҳам тиниб-тинчисанг бас. Лекин сени шу яқин орага узатсам девдим. Мана, опаларингнинг бири Қаршида, бири Самарқандда, у йилдан бу йилга гоҳ келади, гоҳ йўқ. Ҳеч бўлмаса сен — кенжам олдимда бўларсан девдим...

Шу гап-сўзларни кампиридан эшитган чол ҳам бир пастда лов этиб аланга олди, бироқ тезда ҳовридан тушди. Ҳамма оталардек тақдирига тан бериб, қаерда бўлмасин жигаргўшасига омонлик-тинчлик тилади. Шундай қилиб, серёмғир баҳор оқшомларининг бирида уларнинг дабдабали тўйлари бўлди. Тўй кечаси олис тоғлар ортидаги мўъжазгина қишлоқ отарчиларининг машиналарига торлик қилди. Орадан йил ўтар-ўтмас фарзанд дунёга келди, лекин жонсиз туғилди. Лаҳза сайин шодлик инъом этган кунлар дунё-дунё қайғу-алам олиб келди. Хуморнинг чеҳраси заъфарон тусига кирди, қуюқ киприклари орасида яширинган мафтункор қорачиқларга мусибатли қайғу, ғамандуҳ ҳукмрон бўлди. Докторларга мурожаат этди. Шифокорлар унга қандайдир касалликка чалинганини, бу орада унда бола бўлмаслигини айтишди. Шу кундан эътиборан унинг ёстиғи тошга, егани оғуга айланди. Қайнонаси, қавм-қариндошларининг терс муомаласи, эрининг ичиб келиб йўқ ердан чанг чиқариши унинг сўнгги милтираб турган умид учқунларини ҳам яксон қилди.

Кўнгилсиз воқеа кутилмаганда юз берди. Хумор ишдан чиқиб, докторга бориб келганида доимо кеч келадиган, ўзи ёш бўлса-да қирқ — эллик ёшдаги раиснинг савлатини олган, бир қоп қовунни эслатувчи, қорамағиз — Самад эшикнинг олдида оёқларини кериб, важоҳати хунук, ваҳимали бир ҳолда уни еб қўйгудек бўлиб кутиб турарди.

— Ҳа, хоним? — Самад заҳарханда этиб кесатди, — бу мактабни қулфлаб калитини олиб келаяпсизми-а?

Хумор кўнглидаги чексиз қувончларни яширмоқчи бўлиб, эркаланди. Эрининг гапини ҳазилга буриб:

— Ҳар куни сиз кеч қолганингизда мактабни қулфлаб келармидингиз? — деди ноз ила.

Хотинининг сўзи Самаднинг иззатнафсига тегиб, қип-қизил юзларидан қон қочди. Ниҳоят, бир неча ойлардан буён юрагининг тубида тутақиб, ётган чўғ гуп этиб аланга олди.

— Ў-ў-ў, хоним! Қачондан бошлаб менга хўжайин бўлиб қолдингиз-а?! Билиб қўйинг, менга ҳеч ким хўжайинлик қилолмайди. Мен ўзимга ўзим, — Самад устма-уст кўкрагига мушт туширди, — ҳа, ҳа, ўзимга ўзим хўжайинман. У қулоғингиз билан ҳам, буниси билан ҳам яхшилаб эшитиб олинг! Хоҳласангиз шу! Ёқмай қолган бўлсак, марҳамат катта кўча — кетаверишингиз мумкин. Йўқ болага алимент тўлашга ҳам қурбим етади.

Самаднинг кейинги сўзлари Хуморнинг қулоғидан кириб, товонидан чиқди. Назарида юрагининг бир парчаси узилиб тушгандек, кўз олди хиралашиб хийла фурсат остона ҳатлаб ҳовлига киришни ҳам, кирмасликни ҳам билолмай тили гапга келмай саросималаниб қолди. У ҳозир Самад акасини «кечиринг, жоним, мен ҳазиллашиб айтдим!» дейишини кутди. Йўқ, эри бу ишни қилмади, қайтанга «гапим битта!» дегандек қовоқларини уюб, уни еб қўйгудек бўлиб ўқрайиб турар эди. Аёл эрининг кўзларига ялинч нигоҳ билан қайта-қайта тикилиб, жиндек бўлса ҳам ундан меҳр-шафқат излади. Йўқ, бир пайтлар чексиз бахт уммони бўлиб, гирдобига ўзини тортган қуралай кўзлар шу сонияда ўт бўлиб, аёвсиз куйдирарди.

— Йўқ, йўқ! Ахир мен, м-ен, м-ен! — иззат-нафси ҳақоратланган аёл сўзларини охиригача айтолмай, изтиробдан чинқириб юборди. Шу кунни у орзуларига мотам тутиб, кеч киргунча йиғлаб ётди.

Хумор гоҳ у, гоҳ бу ёнбошига ағдарилиб ҳам ётди, барибир бўлмади. Дард устига чипқон деганларидек, Самаднинг тўшаган ўрнига эмас қўшни хонадаги диванга бориб ётиши, ярасини янгилаб, дилини хуфтон қилди. У кўрпани бошигача тортиб, зўрма-зўраки ухламоқчи ҳам бўлди. Лекин кўз юмди дегунча кўз ўнгида эрининг важоҳатли башараси пайдо бўлар, қулоқлари остида эса дилпора сўзлари худди темирчининг болғасидек акс-садо берарди.

Хумор ўрнидан турди. Қоронғуда тимирскиланиб бориб столга ўтирди. Стол лампасини ёқаркан, ранг-баранг чинни, биллур идишлар териб қўйилган буфет устидаги кулчадек юзларини доғ босиб, кўнгли айниб, ой санаб юрган кезларида ният қилиб олган қўғирчоққа кўзи тушди-ю, тирноғигача зирқираб, қалби увишди.

Оҳ, қандай ширин эди, қайтмас кунлар қувончи!

Хумор чуқур тин олиб, оғир хўрсинди. Кўнглидаги тумандек ғашликни йўқотиш ниятида стол устидаги болаларнинг иншосини текширмоқчи бўлди. Йўқ, бу гал қўли бормади. Шу тобда эри билан орасида бўлиб ўтган кўнгилсизлик унинг жисми-жаҳонини ёндириб, ғазаб оташида куйдирарди.

Хумор титроқ қўллари билан тўзғиган сочларини тузатди, сўнг ярим табақаси баробар китоб териб қўйилган деразанинг атлас пардасини бир томонга сурди.

Ой деразадан ғамгин мўралади. Майин куз ҳавоси ойна тирқишларидан ҳовлидаги тут япроқларининг хазони ичра, шалпайиб қолган райҳонларнинг ҳидини димоғига урди. Тун пардасини тилиб юлдуз учди. У бир лаҳза ёлқинланди-ю, худди ҳовлига қалин ваҳимали соя солиб турган азим балх тут устига келиб, ялт этиб сўнди. Шамол ғувиллади. Айвоннинг аллақаерида челак тарақлади. Хўроз чўзиб қичқирди. Эшакларнинг ҳанграши аралаш итларнинг увиллаши эшитилди.

Хумор чуқур хўрсиниб, ҳорғин тин олди. У ҳеч маҳал ҳозиргидек ўзини ғариб ҳис этмаганини, боласизликнинг бутун даҳшатини илк дафъа вужуди билан сезди-ю, кўзларидан тирқираб ёш оқди. «Наҳотки, умид билан бир ёстиққа бош қўйган жуфти ҳалоли, суянчиғи уни шунчалар хўрласа-я?!»

Хумор яна ўша дилихираликни хотирлар экан, жисми-жаҳони изтироблар силсиласидан ларзага келиб, узун киприклари орасидан сизиб чиққан ёш томчилари стол устида турган ўқувчининг иншосига томганини ҳам сезмай қолди. «Наҳотки, бир пайтлар мени бошига кўтармоқчи бўлган одам, бугунги кунда кўнглимга тасалли бериб, ҳамдард бўлиш ўрнига ярамга туз сепса-я?!», — қоронғу кечада дардларини ичига ютганича, шуларни ўйларди Хумор.

У стол лампасини ўчириб ўрнига чўзилди. Кўрпани кўксига тортиб, ётар экан, тўсатдан қайнонасининг минғиллаб: «Дунёга келиб мен ҳам невара кўрсам, эл-юртга ош берсам деган эдим. Армон билан ўлиб кетадиганга ўхшайман-а?» деган кинояли қочириқ сўзларини эслади-ю, ўз-ўзига хўрлиги келиб бутун вужуди титраганича ҳўнграб йиғлаб юборди. Шу кеча у ёмон туш кўрди. Тушида уларнинг ҳовлиси ўртасида қизил тобут турган эмиш-у, ойиси билан дадаси фарёд солиб тобутдан гир айланармиш. Тумонат одамки...

* * *

Хумор эрталаб бир ҳолда ўрнидан турди. Унинг катта-катта қора кўзлари бир кечада ич-ичига тушиб, юзлари бамисоли сўлиган гул тусига кирганди. Самаднинг у тайёрлаган нонуштага ҳам парво қилмай эшикни қарс этганича иддао билан ёпиб чиқиб кетиши йиғлай-йиғлай сел бўлган аёлга аччиқ қамчи бўлиб тегди. Худди шу сониядан бошлаб борлиғини чулғаган орзу-умиддан заррача асар қолмаётганини англади. У кунлик дафтар-китобларини олиб ҳовлидан чиқар экан, кўкдаги қора булутлар тобора қуюқлашаётганидан кўнгли алланечук бўлиб, юраги олдиндан мавҳум нохушликни сезгандек кетма-кет санчди. Ким билсин, тақдир, аёллик шуури, энди унга бу ёруғ оламни кўришни охирги марта насиб этаётганини, ажалнинг совуқ шарпаси изма-из бораётганини сезганиданми, атрофга тўймай сук билан боқиб, узоқ термулгиси келар эди.

Хумор қишлоқ йўлидан хазонларни оҳиста босиб борар экан, беихтиёр кўз ўнгида кечаги воқеа гавдаланди-ю, танасини шодиёна ҳис қамраб олди. Кеча у муолажага борганида, шифокор опа унга:

— Синглим, сиз ўзингизни энди асранг, кўп елиб-югурманг, сиқилманг. Ҳомилангиз бор, — деганди қувонч билан.

Ҳозир ана шу сўзларни эслади-ю, сомон тусига кирган юзлари бахтнинг олис шуъласидан ёришиб, кўнгли сал таскин топгандек бўлди. Ахир у яна фарзанд кўради. Она бўлади, она-а!!!

— Самад акамга шундай ўғил туғиб берайки, айтган сўзлари учун минг бир пушаймон есинлар, — деб пичирларди у хаёлан жилмайиб. — Мана, мен ҳам бир неча ойлардан сўнг яна фарзанд кўраман. Она бўламан-а! Ўртоқларим ҳам, қўниқўшни ҳам Хуморой эмас, фалончининг ойиси деб аташади.

Хумор ғамгин хаёллар қуршовида телбалардек оёқларини судрагудек, талмовсираб борар, ўз ўйлари оғушида катта асфальт йўлга чиққанини, ёнидан ғизиллаб ўтиб турган машиналарни ҳам сезмасди.

«Ахир она бўламан-а! Она! Фарзанд кўраман!» Шу фикр яна бир карра лип этиб хаёлига келди-ю, кечаги дилпора сўзлари учун ўз вақтида эрининг «таъзирини» бермаганидан афсусланди. «Ҳали бир ўғил туғиб берайки... Лекин кечаги сўзлари учун ҳеч-ҳеч кечирмайман. Боласизлик қалбимда ушалмаган армон бўлиб қолмадику! Мана, яна фарзанд кўрар эканман-ку! Бутун таъна-маломатлардан ҳам қутуладиган куним бор экан-ку?!

У шодликдан энтикиб, ўзини идрок эта олмаган куч билан қадам босар экан, шу он машинанинг қаттиқ тормози аралаш сигнали ва аёл кишининг юракни эзиб юборадиган чинқириғи йўловчиларнинг диққатини тортди. Бир зумда ўша жой одам билан тўлди.

...Самад эндигина мактабга кириб келганида унга кўнгилсиз фожиани айтишди. У дуч келган машинага ўтириб касалхонага борди. Хуморни сўради. Сочларига оқ оралаган кекса шифокор унга:

— Кечагина олдимдан хурсанд бўлиб кетувди-я! Ўғил бўлса, сизга бир кийимлик атлас олиб бераман деганди, раҳматлик, — деди ачиниш ила кўзда ёш билан.

Самаднинг оҳи заминни ларзага келтирди...

Бугун у марҳумаси Хуморнинг қабрига термулганича ўксиб-ўксиб, титраб-титраб йиғлаяпти. У мунгли дўппайган қабрни қучиб:

— Кечир, Хумор, айб менда, — дейди бўзлаб. Лекин қабрдан садо чиқмайди. Фақат қачонлардир унинг кўнглини сирли бахт оҳангларига тўлдирган бир жуфт қора кўз Самаднинг ноҳақлигидан, ҳаётнинг шафқатсизлигидан унсиз мунғайиб турганини сезиб ўкириб юборди.

ТВ

10 ИЮНЬ — ЯКШАНБА

● ЎзТВ I

9.00 «Ассалому алайкум». Мусиқий кўрсатув. 10.00 «Пазанда». Бадиий фильм. («Мосфильм»). 11.05 Спорт кўрсатувлари: 1. Ёш спортчилар мактаби. Кураш. 2. Сузиш. Жумҳурият чемпионати. 12.10 «Ота-оналар университети». 12.40 Абдулла Қодирий номидаги Тошкент Давлат маданият институти ўқитувчи ва студентларининг концерти. 12.20 Мактаб ўқувчилари учун. «Яшил чироқ». 14.20 Пахтакорларнинг долзарб вазифалари. 14.50 «Алифбо сабоқлари». (такрор.).

* * *

17.10 Кўрсатувлар тартиби. 17.15 «Қўшиғим, жон қўшиғим». Фарғона ноҳияси болалар бадиий коллективларининг чиқиши. 18.00 Футбол. СССР чемпионати. «Пахтакор» — «Геолог» (Тюмень). «Пахтакор» Марказий стадионидан репортаж. Танаффус пайтида — «Ахборот» (рус тилида). 19.40 Катталар учун мультфильм. «Туррапута ҳокими». 20.00 Москва. «Вақт». 20.30 Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист Муножот Йўлчиева куйлайди. 21.30 Долзарб мавзу. 22.00 «Ахборот». 22.20 «Театр ва замон». Ўзбекистон ССР халқ ёзувчиси Саид Аҳмад таваллудининг 70 йиллигига бағишланади. 23.20 Эртанги кўрсатувлар тартиби.

● ЎзТВ II

ДУШАНБЕ КЎРСАТАДИ:

17.45 Кўрсатувлар тартиби. 17.50 «Капитан Грантни излаб». Етти серияли телевизион бадиий фильм. 1 ва 2-сериялар. 20.00 Москва. «Вақт». 20.30 «Гулшан» эстрада оркестрининг концерти. 21.10 «Санъат усталари». Тожикистон ССР халқ артисти Хайри Назарова. 22.00 «Ҳафта». Информацион программа. 22.30 «Шарқ юлдузлари». Ҳангома (Афғонистон). 24.00 «Телетомошабин ҳамроҳи».

● МТ I

7.30 Спорт ҳамма учун. 7.45 Ритмик гимнастика. 8.15 «Спортлото» тиражи. 8.30 «Эрта саҳарлаб». 9.30 «Ватан хизматида». 10.30 «Блиц». Тонгги дам олиш программаси. 11.00 «Дунё бўйлаб». 11.00 «Здоровье». 12.45 «Қишлоқ янгиликлари». Панорама. 14.00 «Экологик бумеранг». Ўсмирлар учун публицистик программа. 15.15 «Педагогика ҳамма учун». 16.15 Евгений Нестеренко ҳамда СССР Давлат телерадиоси рус халқ чолғулари академик оркестрининг концерти. 18.00 «Қувноқ карусель». Мультфильм. 1-сони. 18.10 «Шаҳар чеккасидаги касалхона». Йигирма серияли телевизион бадиий фильм. 12 ва 13-сериялар. 20.00 «Время». Янгиликлар телевизион хизмати. 20.30 «Абадият ҳақида ўйлар». Якшанба ўгитлари. 20.40 П. И. Чайковский. «Оққуш кўли». ССР Иттифоқи Давлат академик Большой театрининг спектакли. 23.05 «Каспий денгизига қуйилади». Телевизион ҳужжатли фильм. 23.35 «Александр Малининнинг зиёфати». 00.45 Футбол. Жаҳон чемпионати. Бразилия — Швеция терма командалари. Италиядан олиб кўрсатилади.

● МТ II

7.35 Зарядкага сафланинг! 7.45 Иттифоқдош жумҳуриятлар кинопублицистикаси. «Халқ манфаати ва фаровонлиги учун». Телевизион ҳужжатли фильм премьераси (Минск). 8.15 Футбол. Жаҳон чемпионати. Бирлашган Араб амирлиги — Колумбия терма командалари. Италиядан кўрсатилади. 9.15 «Шахсий ҳаёт». Бадиий фильм, субтитр билан («Мосфильм»). 10.55 «Биз билан бирга, худди биздек, биздан ҳам яхшироқ бажар». 11.54 «Қойил, Альберт Лолиш». Бадиий фильм («Грузия-фильм»). 13.30 «Она-замин ташвишида». туркумидан. «Тўғон». Гидроэлектростанция қурилиши ҳақида ҳужжатли фильм. 13.50 Коллаж (реклама, ахборот, эълонлар). 13.55 «Совет Россия» видеоканали. 16.25 «Планета». Халқаро программа. 17.25 «Горец» рақсга тушади». Владикавказ шаҳридан кўрсатилади. 17.55 Тунингиз хайрли бўлсин, кичкинтойлар! «Эҳтиёт бўлинг, чўртан балиқ». Мультфильм. 18.10 «Мактабдош дўстлар». Телевизион бадиий фильм (ГДР). Премьера. 19.35 «Прелюдия». Телевизион ҳужжатли фильм (Ростов-Дон). 20.00 «Вақт». Янгиликлар телевизион хизмати (сурдо таржимаси билан). 20.30 Мусаввир устахонасида. «Иван Никифоровнинг уч ҳаёти». 20.45 Футболь. Жаҳон чемпионати. АҚШ — Чехословакия терма командалари. Италиядан олиб кўрсатилади.

Муҳаррир Жаббор РАЗЗОҚОВ.

«Ёш ленинчи»
«Молодой ленинец» орган ЦК ЛКСМ Узбекистана
Издается на узбекском языке.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700083, ТОШКЕНТ ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32-УЙ.
ТЕЛЕФОНЛАР:
ҚАБУЛХОНА — 32-56-58
ХАТЛАР БЎЛИМИ — 32-54-65.
513500 НУСХАДА ЧОП ЭТИЛАДИ.
ИНДЕКС: 64607.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Р — 04605.
Д. — 23481.